

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Manca Podobnik Vrhovnik

**Zagotavljanje varnosti na večjih javnih prireditvah: primer zasebne
varnostne službe**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Manca Podobnik Vrhovnik

Mentorica: doc. dr. Jelena Juvan

Somentor: izr. prof. dr. Iztok Prezelj

**Zagotavljanje varnosti na večjih javnih prireditvah: primer zasebne
varnostne službe**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

Zagotavljanje varnosti na večjih javnih prireditvah: primer zasebne varnostne službe

V današnjem času se število groženj zelo povečuje, hkrati pa je posameznikova želja po varnosti veliko večja, kot je bila včasih. Zasebne varnostne službe tako v Republiki Sloveniji kot tudi drugod po svetu zato postajajo vse pomembnejše. Zaradi zagotavljanja karseda visoke stopnje varnosti zasebne varnostne službe na vedno več področjih sodelujejo s policijo, poleg tega pa od nje prevzemajo vedno več nalog in pooblastil. Tako je tudi v primeru javnih prireditev. Zasebno varovanje je v osnovi pridobitna dejavnost, in ker policija ne zmore več sama zagotavljati takšne stopnje varnosti, kot si jo nekateri želijo (lahko privoščijo), je v proces zagotavljanja varnosti na večjih javnih prireditvah vključena tudi zasebna varnostna služba. Varovanje javnih prireditev zelo obsežna naloga, ki zahteva celosten pristop, zato je treba upoštevati veliko različnih tveganj. Pri tem je treba poudariti, da se varovanje prireditev ne začne in konča na sami prireditvi. Načrtovanje varovanja je skrbno premišljeno in izdelano vnaprej. Vključuje mnogo dejavnosti, od načina soočanja z različnimi potencialnimi varnostnimi izzivi, psihologije množic, upoštevanja posebnosti določene prireditve do izvedbe varovanja. Nujno je, da v tem procesu tako državni kot nedržavni akterji zagotavljanja varnosti sodelujejo in ne tekmujejo.

Ključne besede: zasebno varovanje, varnostnik, policija, javna prireditve, tveganje.

Ensuring security at major public events: example of private security company

Nowadays, the number of threats is increasing, while the individual's desire for security is much higher than it was before. Because of this, both in Republic of Slovenia, as well as elsewhere in the world, private security companies are gaining on importance. In order to ensure as high degree of security as possible, private security companies have to cooperate with the police on many fields, in addition they adopt more and more their powers. This is also the case of public events. Private security is a profitable activity and because the police alone can no longer provide such a level of security as someone wants (or can afford), ensuring security on large public events also includes private security companies. Since the protection of public events is a very extensive task that requires a holistic approach in necessary to take into account a wide variety of risks. Here it is necessary to emphasize that the protection of the event does not begin and end at the event itself. Planning of protection in a process prepared in advance and includes a wide variety of activities ranging from ways to cope with potential security challenges, the psychology of masses, taking into account the specificities of certain events, to the implementation of protection itself. It is essential that in the process, both state and non-state actors of security, cooperate and not compete.

Keywords: private security, security guard, police, public event, risk.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	7
2	METODOLOŠKI OKVIR	8
2.1	OPREDELITEV PROBLEMA	8
2.2	NAMEN IN CILJI DIPLOMSKE NALOGE	8
2.3	HIPOTEZE.....	9
2.4	METODOLOGIJA.....	9
2.5	OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV.....	9
2.5.1	Zasebno varovanje.....	9
2.5.2	Zasebno varnostno podjetje.....	10
2.5.3	Varnostnik	10
2.5.4	Tveganje	10
2.5.5	Javna prireditvev	10
2.5.6	Javno zbiranje.....	11
2.5.7	Načrt varovanja	11
2.5.8	Ocena stopnje tveganja (ocena nevarnosti).....	11
3	ZAKONODAJA NA PODROČJU ZASEBNEGA VAROVANJA IN VAROVANJA JAVNIH PRIREDITEV	12
3.1	PRIVATIZACIJA ZASEBNE VARNOSTI	12
3.2	ZAKON O ZASEBNEM VAROVANJU	14
3.3	ZAKON O JAVNIH ZBIRANJIH.....	16
3.3.1	Vloga policije po ZJZ.....	17
3.4	UREDBA O OBVEZNEM ORGANIZIRANJU SLUŽBE VAROVANJA NA JAVNIH PRIREDITVAH.....	18
3.4.1	Varnostni načrt	19
3.4.2	Ocena stopnje tveganja.....	21
3.5	UREDBA O SPLOŠNIH UKREPIH V ŠPORTNIH OBJEKTIH NA ŠPORTNIH PRIREDITVAH	22
4	SISTEM VAROVANJA NA PRIREDITVAH	24
5	VARNOSTNI IZZIVI NA JAVNIH PRIREDITVAH	27
5.1	ZAGOTAVLJANJE POŽARNE VARNOSTI IN EVAKUACIJA.....	27
5.2	ZAGOTAVLJANJE VSESPLOŠNE VARNOSTI.....	30
6	PSIHOLOGIJA MNOŽIC	31

6.1 NASILJE (VANDALIZEM, HULIGANSTVO).....	34
7 GLASBENI, ŠPORTNI IN DRUGI JAVNI DOGODKI.....	36
7.1 KONCERT 1	39
7.2 KONCERT 2.....	39
7.3 PROTESTI	40
7.4 KOŠARKA.....	42
7.5 NOGOMET	44
8 SKLEPI IN ZAKLJUČKI.....	46
9 LITERATURA	50
PRILOGE	566
PRILOGA A: NOGOMET – NK OLIMPIJA IN NK MARIBOR.....	566
PRILOGA B: PROTESTI	577
PRILOGA C: ZORAN PREDIN UDARI SODNIKA.....	588

SEZNAM KRATIC

DZ	državni zbor
KK	košarkarski klub
NK	nogometni klub
NVS	nacionalnovarnostni sistem
RS	Republika Slovenija
ŠOS	Študentska organizacija Slovenije
VNC	varnostnonadzorni center
ZJZ	Zakon o javnih zbiranjih
ZVPoz-UPB1	Zakon o varstvu pred požarom
ZZasV-1	Zakon o zasebnem varovanju

1 UVOD

Varnost je v današnjem svetu ena izmed najbolj iskanih dobrin, zato je to treba upoštevati tudi pri načrtovanju večjih javnih prireditvev. Varovanje poteka na športnih, kulturnih, zabavnih, poslovnih in glasbenih dogodkih, javnih shodih in zbiranjih ter na drugih dogodkih, kjer se lahko zbere tudi po več tisoč ljudi. Varovanje izvajajo varnostniki, ki so primerno usposobljeni, saj prireditve z več obiskovalci po navadi spremljajo nepredvidljive situacije in mnoga tveganja. Ker je na javnih prireditvah veliko obiskovalcev, mora biti varnostnik vedno pripravljen reševati konflikte in/ali druge občutljive situacije. Zaradi različnih varnostnih izzivov, kot so npr. požarna varnost, veliko število ljudi, neprimerna infrastruktura, nasilje, funkcionalno ovirane osebe ali nasilne navijaške skupine, jezna in nerazpoložena množica itd., je treba varnost zagotavljati v sodelovanju s policijo, z gasilci, reševalci in drugimi varnostnimi subjekti. Na prireditvah lahko do ogrožanja varnosti pride zaradi različnih razlogov, na katere pa se mora varnostna služba prehodno dobro pripraviti. Pri zagotavljanju najvišje ravni kakovostnega varovanja javnih prireditvev se morajo policija in zasebne službe varovanja učiti drug od drugega ter uporabljati že ustaljene in preverjene prakse. Vendar pa se morata zakonodaja in praksa neprestano nadgrajevati in treba je iskati najučinkovitejše rešitve ter se truditi, da prireditve obiskovalcem ostanejo v dobrem spominu. Torej je treba stremeti k organiziranju varnosti na način, da udeleženci prireditvev sploh ne vedo, da njih in njihovo premoženje kdo varuje.

Za diplomsko nalogo sem si izbrala tematiko, ki me zanima in na področju katere že imam nekaj izkušenj. Mislim, da moramo neljube dogodke podrobno proučiti in jih analizirati, da se lahko ustrezno pripravimo na naslednje aktivnosti učinkovitega varovanja. V Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS) na srečo še ni prišlo do porušenja stavb, dela stadiona ali tribun, kar se je že dogajalo v tujini in o čemer poročajo mediji. Kljub temu da se pri nas zgodi razmeroma malo nesreč, da redko prihaja do izgrediv na športnih in drugih prireditvah ter da imamo občutek, da »se nam kaj takega že ne more zgoditi«, to ne pomeni, da se na takšne situacije ne smemo ali ne moremo pripravljati. Prav z analizo preteklih dogodkov v RS in drugod po svetu lahko naredimo celostno pripravo na javni dogodek velikega obsega. Zakonsko je varovanje javnih prireditvev v RS dobro urejeno, vseeno pa je na nekaterih točkah zakonodaja pomanjkljiva oz. bi lahko bila bolj specifična, v primeru navijaškega nasilja pa bi se lahko bolj zgledovali po tujini.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 OPREDELITEV PROBLEMA

V današnjem času se je število groženj izjemno povečalo, zato je posameznikova varnost izrednega pomena. Vprašanje zagotavljanja varnosti posameznikov se zato postavlja na vsakem koraku. V RS javne prireditve, tako večje kot manjše, varujejo predvsem zasebne varnostne službe. A varovanje takšnih prireditev, bodisi športnih bodisi glasbenih ali katerihkoli drugih zahteva veliko znanja in izkušenj, zahteva pa tudi sodelovanje z drugimi inštitucijami, zadolženimi za zagotavljanje karseda najvišje stopnje varnosti. Za uspešno zagotavljanje varnosti na javni prireditvi je tako nujno sodelovanje zasebne varnostne organizacije, gasilcev, reševalcev in zlasti policije.

Na področju izvedbe varovanja že imam nekaj izkušenj, prav tako iz organizacije varovanja, saj sem sodelovala na nekaj sestankih, kjer se je organiziralo varovanje dogodkov (npr. tek na Planico). Nekaj prireditev sem si ogledala v nadzorni sobi, nekatere pa sem kot rediteljica pomagala varovati tudi sama.

2.2 NAMEN IN CILJI DIPLOMSKE NALOGE

V diplomski nalogi bom skušala predstaviti zakonsko podlago za delo varnostnika na večjih javnih prireditvah. Skozi analizo slovenske zakonodaje bom skušala ugotoviti, kako na najlažji način zagotoviti karseda kakovostno varovanje obiskovalcev oziroma udeležencev javne prireditve in njihovega premoženja. Opredelila bom naloge, dolžnosti in pravice varnostnika, varnostnega menedžerja, obiskovalcev in organizatorja prireditve.

Pozornost bom posvetila tudi najpogostejšim težavam in varnostnim izzivom, s katerimi se sooča varnostno osebje na javnih prireditvah, vse skupaj pa bom podkrepila z osebnimi izkušnjami, ki sem jih pridobila z delom na približno petnajstih javnih prireditvah, ki so potekale predvsem v športni dvorani Stožice, mariborskemu Štuku in Hali Tivoli.

2.3 HIPOTEZE

V diplomski nalogi bom poskušala potrditi zastavljene hipoteze.

Hipoteza 1: Največje tveganje na javni prireditvi predstavljajo nepredvidljivi posamezniki.

Hipoteza 2: Ocena stopnje tveganja je višja na športnih kot pa na glasbenih prireditvah.

2.4 METODOLOGIJA

Pri izdelavi diplomske naloge je bila najprej uporabljena metoda zbiranje virov. Osredotočila sem se na analizo primarnih virov. Predvsem sem analizirala zakonodajo in druge podzakonske akte s področja zasebnega varovanja ter sistematično predstavila naloge in dolžnosti varnostnika. V nadaljevanju sem se lotila tudi analize sekundarnih virov, predvsem priročnikov in internetnih člankov ter drugih diplomskih nalog na to temo. Veliko znanja sem črpala tudi iz osebnih izkušenj (metoda opazovanja z udeležbo), saj sem več kot dve leti delala na javnih prireditvah in aktivno sodelovala pri organizaciji varovanja javnih prireditev. Svoja znanja in opažanja sem strnila in jih predstavila v diplomski nalogi.

2.5 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

2.5.1 Zasebno varovanje

Gre za varovanje ljudi in premoženja na določenem (varovanem) območju, v objektu ali prostoru pred nezakonitimi dejanji. Varovanje poteka z varnostnim osebjem in sistemi tehničnega varovanja. V primeru javnih prireditev in zbiranj zasebna varnostna služba zagotovi stalen fizični nadzor z varnostniki, s prirejenimi vozili in sistemi tehničnega varovanja. Naloge zagotavljanja varnosti na javnih prireditvah neposredno opravlja varnostno osebje, ki izpolnjuje pogoje za opravljanje zasebnega varovanja in ima veljavno licenco. Obstaja več vrst zasebnega varovanja, in sicer varovanje ljudi in premoženja, prevoz in varovanje vrednostnih pošiljk, varovanje javnih zbiranj in prireditev v gostinskih lokalih, upravljanje z varnostnonadzornim centrom (v nadaljevanju VNC) ter načrtovanje in izvajanje sistemov tehničnega varovanja (Ministrstvo za notranje zadeve 2015a).

2.5.2 Zasebno varnostno podjetje

Zasebno varnostno podjetje opravlja in ponuja zasebno varovanje kot pridobitno dejavnost, ima veljavno licenco in izpolnjuje pogoje za opravljanje zasebnega varovanja v skladu z Zakonom o zasebnem varovanju (v nadaljevanju ZZasV-1) (Zbornica za razvoj slovenskega zasebnega varovanja 2015).

2.5.3 Varnostnik

Po 13. členu ZZasV-1 je to oseba, ki pri imetniku licence opravlja dela zasebnega varnostnika. Izvaja varnostno-receptorska dela, tj. usmerja, sprejema in daje informacije obiskovalcem ter kontrolira prihode in odhode zaposlenih kot tudi obiskovalcev. Izvaja ukrepe in dolžnosti, skladne z ZZasV-1. Dela v organizacijah, ki se ukvarjajo z varovanjem ali pa kot reditelj na prireditvah. Varnostno osebje pa je po 25. točki 5. člena ZZasV-1 skupen izraz za vse vrste varnostnikov, za varnostnega čuvaja, varnostnega nadzornika, varnostnika telesnega stražarja, varnostnega tehnika, varnostnega menedžerja, varnostnika, operaterja VNC in pa pooblaščenega inženirja varnostnih sistemov (Zavod RS za zaposlovanje 2015; ZZasV-1).

2.5.4 Tveganje

Tveganje je možnost, da izid ne bo takšen, kot ga pričakujemo. Gre za verjetnost, da se bo zaradi določenih dejavnikov zgodila določena škoda oz. da bo prišlo do negativnega izida. Na tveganja se preventivno pripravimo (Finančni slovar 2015).

2.5.5 Javna prireditev

Javna prireditev je organizirano zbiranje oseb, ki se zberejo zaradi izvajanja neke aktivnosti, bodisi kulturne, športne, zabavne, izobraževalne, verske ali katerekoli druge dejavnosti. Udeležba na takem dogodku je dovoljena brezpogojno ali pa je vsem dovoljena pod določenimi pogoji. Organizator je javno prireditev dolžan prijaviti policiji po predpisanem obrazcu najmanj pet dni pred prireditvijo, vlogo za izdajo dovoljenja pa je treba podati na upravni enoti (Ministrstvo za notranje zadeve 2015b).

2.5.6 Javno zbiranje

Javno zbiranje je zelo podobno javni prireditvi, le da gre v tem primeru za organizirano zbiranje oseb zaradi skupnega izražanja mnenj in stališč, po navadi o vprašanih javnega pomena. Javni shod lahko poteka na prostem ali v zaprtem prostoru, dostop pa je dovoljen vsem (Ministrstvo za notranje zadeve 2015b).

2.5.7 Načrt varovanja

Načrt varovanja obsega ukrepe, ki stopijo v veljavo v primeru kršenja reda, uničevanja ali poškodovanja premoženja, izvajanja kaznivih dejanj, v primeru požara in drugih dogodkov, ki bi lahko ogrozili javni red in mir (Vršec 2009).

2.5.8 Ocena stopnje tveganja (ocena nevarnosti)

Ocena stopnje tveganja se uporabi v primeru, da na javni prireditvi pride do hujše kršitve reda, v kateri je udeleženi več oseb, do ogrožanja javnega reda, nasilništva, splošnega nereda in s tem do ogrožanja varnosti posameznikov, premoženja in/ali javnega prometa (Uredba o obveznem organiziranju službe varovanja na javnih prireditvah 2010).

3 ZAKONODAJA NA PODROČJU ZASEBNEGA VAROVANJA IN VAROVANJA JAVNIH PRIREDITEV

3.1 PRIVATIZACIJA ZASEBNE VARNOSTI

V RS področje zasebnega varovanja ljudi in premoženja na nekem varovanem območju ureja ZZasV-1, poleg ZZasV-1 pa področje zasebnega varovanja urejajo tudi drugi zakoni in podzakonski akti. Naloge zasebnega varovanja opravlja varnostno osebje z veljavno licenco, ali pa je varovanje urejeno s sistemi za tehnično varovanje (Ministrstvo za notranje zadeve 2015a). Zgodovinsko gledano se je proces privatizacije v RS na področju varovanja začel pred približno 30 leti, prvi zakon na tem področju pa je bil sprejet leta 1994, ko je bila ustanovljena Zbornica RS za zasebno varovanje (Sotlar in Čas 2011, 227).

Zagotavljanje varnosti je dandanes treba razširiti tudi na druge subjekte, saj se spekter groženj neprestano širi, hkrati pa se policija ukvarja predvsem z organiziranim kriminalom, kar njeno pozornost preusmeri drugam. Naloge zasebnih varnostnih služb so drugačne od policijskih, vendar so drug z drugim dolžni sodelovati, kar se kaže predvsem v medsebojnem obveščanju in analiziranju napak (Čas 2001, 32–33). Ker dandanes varnosti ne ogrožajo le druge države, temveč tudi nedržavni subjekti, in ker se je zaradi spopadanja z raznovrstnimi grožnjami in nepredvidljivimi akterji država znašla v položaju, ko varnosti svojih državljanov v polnem obsegu ne more več zagotavljati sama, so se pojavile zasebne varnostne službe in zasebne vojaške organizacije, ki poleg države skrbijo za zagotavljanje varnosti. Varnost poleg države tako zagotavljajo tudi zasebne in javno-zasebne organizacije, pojavljati pa so se začele tudi druge, hibridne organizacije, ki so nekakšna mešanica policijske varnostne in tudi nadzorne dejavnosti. Razlog za nastanek teh organizacij je različen, vsem pa so skupna določena »policijska« pooblastila (Stolar in Čas, 2011). S tem je država predala svoj monopol nad zagotavljanjem varnosti, saj je pred tem nastopala kot edini legitimni ponudnik varnostnih storitev. Še vedno pa država uravnava in ureja delovanje zasebnih varnostnih subjektov na zakonodajni ravni in s tem zasebnim varnostnim organizacijam dovoljuje ukvarjanje le z marginaliziranimi področji varnosti. S tem, ko država zagotavljanje varnosti delno prelaga na tuja ramena in ko tudi sama najema zasebne varnostne službe za pomoč policiji, se nakazuje trend, da bo v prihodnosti vedno več dejavnosti zagotavljanja varnosti prevzemala zasebna varnostna organizacija (Čas 2001, 33). Še vedno pa med zasebnimi varnostnimi službami in policijo prihaja do tekmovanj in rivalstva, kljub temu da bi morala policija zasebno varovanje

obravnavati kot enakopravnega akterja, s katerim lahko sodeluje in izmenjuje informacije (Meško in drugi 2005, 160). Zasebno zagotavljanje varnosti je tako v bistvu podjetniška dejavnost, kjer prihaja do nelojalne konkurence, goljufij, pridobitništva, zaradi česar obstaja možnost vdora tujih zasebnih varnostnih služb, ki bodo varnost zagotavljale na višjem nivoju (Čas 2001, 33). Varnost se zato dojema kot tržno blago (Ulcej 2008, 16). Ker je na tržišču veliko ponudnikov zagotavljanja zasebne varnosti, ki med seboj tekmujejo, se morajo podjetja potruditi, da nudijo karseda kakovostne storitve, ki so cenejše, boljše in obsežnejše od storitev konkurenčnih podjetij (Gerič, 2006). Prezelj (v Ulcej 2008, 16) ugotavlja, da so različne dimenzije varnosti povezane in prepletene, tako da prihaja do kompleksnega ogrožanja varnosti, zaradi česar se morajo prilagoditi tudi sistemi in mehanizmi zagotavljanja nacionalne varnosti.

Kljub temu da je zasebno varovanje ločeno od državnega, torej od zagotavljanja varnosti s pomočjo policije, je med zasebnimi varnostnimi službami in policijo sodelovanje nujno, saj obe službi opravljata podobne naloge, ključno pa je, da prek sodelovanja tako eni kot drugi zagotavljajo kakovostnejše storitve (Pečar 2000, 283). Med policisti in varnostniki pogosto prihaja do stikov in oblikovanja neformalnih odnosov, vendar so stiki omejeni predvsem na situacije, ko so eden z drugim primorani sodelovati, tj. med preprečevanjem kriminalnih dejanj in izročanjem osumljencev. V primeru javnih prireditev se morajo policisti odzivati na klice varnostnikov, pogosto se tudi zgodi, da je meja med zasebnimi in javnimi prostori oz. površinami zabrisana, kar še dodatno kliče po sodelovanju in ne tekmovanju med policijo in zasebnimi varnostniki. Tako v primeru javnih prireditev zasebno varovanje igra pomembno vlogo, saj je zasebnih varnostnikov na terenu največ in se prvi soočijo z dogajanjem na prireditvi oz. prvi na problematično dogajanje opozorijo policijo (Meško in drugi 2005, 149–151).

Zasebna varnostna služba po ZZasV-1 opravlja več nalog. Te so:

- varovanje ljudi in premoženja,
- varovanje oseb,
- varovanje javnih prireditev,
- prevoz in varovanje gotovine ter drugih vrednejših pošiljk,
- varovanje prireditev v gostinskih lokalih,
- upravljanje z VNC,
- načrtovanje sistemov tehničnega varovanja,

- izvajanje sistemov tehničnega varovanja.

Hkrati pa varnostna služba opravlja tudi druge dejavnosti, ki so odvisne predvsem od želja naročnika zasebnega varovanja. Subjekti zasebne varnosti so v RS umeščeni v nacionalnovarnostni sistem (NVS) in so omenjeni v Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti RS, ki jo je sprejel državni zbor (v nadaljevanju DZ). Resolucija poudarja, da zasebne varnostne službe poglavitno prispevajo k notranji varnosti države, tako da je umestitev zasebne varnosti v NVS popolnoma upravičena (Meško in drugi 2005, 149).

3.2 ZAKON O ZASEBNEM VAROVANJU

ZZasV-1 (Ur. l. RS, št. 17/11) je najosnovnejši zakon, ki se opredeljuje delo varnostnikov. Nanaša se predvsem na pravice in obveznosti gospodarskih družb, samostojnih podjetnikov, zavodov oz. vseh pravnih in fizičnih oseb, ki delujejo na področju varovanja izven okvirov državnega delovanja. V zakonu so opredeljeni osnovni pojmi kot tudi oblike varovanja ter pristojnosti zasebnih varnostnih služb in organizacij, ki so nujen pogoj za opravljanje varovanja. V njem so opisani standardi in usposabljanje ter ukrepi in dolžnosti varnostnika. Zakon se nanaša tudi na oznake in delovno obleko, pogoje za varovanje tujih oseb, kje in kdaj je organiziranje varovanja obvezno in katere so dolžnosti subjektov. Nanaša pa se tudi na nadzor, evidence in kazenske določbe.

Zakon javne prireditve in zbiranja v zvezi z varovanjem opredeli v 71. členu, ki je za varnostne službe najpomembnejši, saj pravi, da mora biti na javnih prireditvah obvezno organizirana služba varovanja. Organizator prireditve mora z varnostniki zagotoviti vzdrževanje reda na prireditvi. Vlada mora podati uredbo, ki določa obseg varovanja, varnostne ukrepe in vsebino načrta varovanja. Varnostniki morajo nositi prepoznavno delovno obleko ter delovati v skladu s tem zakonom. Podatki o organizatorju prireditve morajo biti javni.

Poleg 71. člena je za varnostne službe pomembno še 5. poglavje ZZasV-1, ki se ukvarja z ukrepi in dolžnostmi varnostnika. Varnostnik v službi zasebne varnostne organizacije namreč lahko ukrepa le na varovanem območju in edinole na način, določen s tem zakonom. Pri tem pa mora biti kakršna koli uporaba ukrepov strokovna in sorazmerna, oseba, zoper katero poteka uporaba ukrepov, pa mora biti na ukrepe opozorjena. Posledično se varnostnik v

skladu z omenjenimi določili potrebuje na vsaki prireditvi. Videli bomo, da do uporabe nekaterih ukrepov pride le redko, medtem ko se nekatere uporablja neprestano.

Po 45. členu ZZasV-1 lahko varnostnik v primeru, da je ogroženo življenje, premoženje ali osebna varnost, na varovanem območju uporabi naslednje ukrepe (podrobneje so opisani v členih 46–53):

- opozorilo;
- ustna odredba;
- ugotavljanje istovetnosti;
- površinski pregled (opravlja ga oseba istega spola, in sicer neposredno ali s tehničnimi sredstvi; površinsko se sme pregledati vrhnja oblačila, notranjost vozila, osebno prtljago, lahko tudi brez soglasja osebe; opravlja se v primeru, da obstaja nevarnost napada; varnostnik najdene predmete lahko zadrži; v primeru, da je najden predmet kaznivega dejanja, se ta predmet izroči policiji);
- preprečitev izstopa ali vstopa na varovano območje (v primeru odklonitve površinskega pregleda ali odklonitve ugotavljanja istovetnosti, ob neupoštevanju reda ali najdbi nevarnih predmetov);
- zadržanje posameznika (varnostnik lahko posameznika zadrži do prihoda policije, o čemer mora takoj obvestiti policijo, posameznika pa lahko zadrži največ dve uri);
- uporaba fizične sile (dovoljena je le v izjemnih primerih);
- uporaba sredstev za vezanje in vklepanje (v primeru, da varnostnik s fizično silo ne more preprečiti neposrednega ogrožanja ljudi in/ali premoženja).

V primeru, da pride do situacije, ko nepredvidljiv posameznik ali množica deluje na način, ki ni skladen z dopuščenim ravnanjem na varovanem območju, je varnostnik dolžan uporabiti zgoraj omenjene ukrepe. Oseba, proti kateri so uporabljeni ukrepi, se je dolžna ravnati v skladu z ukrepi varnostnika. Vsi ukrepi varnostnika morajo biti sorazmerni zakonitemu cilju njegove uporabe – nihče ne sme biti podvržen mučenju ter nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju. Varnostnik je dolžan ukrepati samo na način, da z najmanjšimi škodljivimi posledicami doseže izvršitev naloge. Ukrepi si morajo slediti tako, da se najprej uporabi tistega, ki najmanj škoduje, z ukrepi pa je treba prenehati takoj, ko prenehajo razlogi, zaradi katerih je bil uporabljen. Varnostniki so v primerih, omenjenih v nadaljevanju, vedno ravnali v skladu z zakonom oz. so se uporabi fizične sile skušali v največji možni meri izogniti.

Uporaba omenjenih ukrepov in drugih ukrepov varnostnika je podrobneje opisana v 8. poglavju Pravilnika o izvajanju ZZasV-1 (Uradni list RS, št. 100/11).

3.3 ZAKON O JAVNIH ZBIRANJIH

Z Zakonom o javnih zbiranjih (v nadaljevanju ZJZ) je urejen in definiran način, na katerega se uresničuje ustavna pravica vsakega posameznika do mirnega zbiranja na javnih shodih, zborovanjih in prireditvah. Udeleževati se jih ima pravico vsakdo, razen v primerih, ko je z zakonom določeno drugače.

Pod javna zbiranja oz. javne prireditve se po 4. členu ZJZ šteje vsako organizirano zbiranje oseb na prostem ali v zaprtem prostoru. To so shodi in prireditve, organizirane in neorganizirane kot tudi žalne slovesnosti, mednarodne športne prireditve in spontani ulični nastopi, verski obredi, kongresi, zbori, zbiranja, svečanosti ob rojstvu in poroki ter drugih družinskih praznikih.

Za varnostne službe je pomembna določba, da javno zbiranje ali shod časovno traja od začetka zbiranja udeležencev pa do njihovega razhoda. Ta del je pomemben, saj mora biti služba varovanja organizirana od začetka do konca prireditve oz. shoda. Zakon v nadaljevanju še določa, da je shod in prireditev treba predhodno prijaviti pristojni policijski postaji, tj. postaji, na območju katere se organizira prireditev, vendar pa je prijava potrebna le v primerih, ko se prireditev odvija na javni cesti, če gre za športno prireditev, na kateri sodeluje vsaj en klub prve državne lige, če gre za prireditev, kjer je lahko ogroženo človeško življenje, zdravje ali premoženje posameznikov, in pa v primeru, ko gre za prireditev, kjer se pričakuje udeležbo več kot 3000 ljudi. V primeru, da gre za prireditev, na kateri se nudi živo ali mehansko glasbo za ples oz. za družabni program ali se dogodki odvijajo po 23. uri, je organizator zavezan zagotoviti zasebno varovanje.

Omeniti je treba še 3. točko ZJZ. Ta točka se nanaša na zagotavljanje reda na prireditvi, kar je za nas izrednega pomena, saj je prišlo do uporabe te točke na več javnih prireditvah, ki jih bom omenila v nadaljevanju. ZJZ v 3. točki pravi, da mora vodja varnostnikov sodelovati s policijo, shod pa mora potekati pravilno. Za zagotovitev pravilnega poteka prireditve vodja varnostnikov lahko prireditev razpusti ali izključi posameznike, ki motijo red. Po vnovični vzpostavitvi reda pa vodja varnosti lahko dovoli, da se prireditev nadaljuje.

Za zagotavljanje normalnega poteka prireditve je pomemben še 23. člen ZJZ, kjer je navedeno, da udeleženci na prireditvi ne smejo prinašati orožja, eksplozivnih snovi, pirotehnike ali drugih nevarnih predmetov in snovi. To je na prireditvi tudi izrecno omenjeno oz. je pri vsakem vходу nazoren prikaz stvari, katerih vnos je prepovedan. Poleg tega udeleženci ne smejo motiti poteka prireditve s svojimi dejanji .

Tudi reditelji so pomemben del zagotavljanja varnosti na prireditvi in jih zakon specifično omeni v 24. členu, v 25. členu pa njihove naloge. Reditelj je lahko vsak polnoleten državljani RS, ki je glede na značaj shoda sposoben opravljati svoje naloge. Oblečen mora biti v telovnik z ustreznimi oznakami in ne sme biti oborožen, prav tako ne sme uporabljati nobenih prisilnih sredstev. Reditelj predvsem skrbi za red na prireditvi, usmerja, obvešča, opozarja in onemogoča dostop osebam, ki so pod vplivom alkohola ali so v takšnem stanju, da bi očitno kršili red. Poleg tega reditelj skrbi, da se na prireditveni prostor ne vnašajo nevarni predmeti in snovi, zaradi česar lahko obiskovalce, če s tem soglašajo, površinsko pregleda. Za varnost na prireditvi lahko, če je to potrebno, skrbijo tudi varnostniki, ki pa izvajajo ukrepe v skladu z ZZasV-1. Ukrepe lahko izvajajo le, če so za vzdrževanje reda nujni in niso prepovedani z ZJZ.

V primeru, če reditelj na prireditvi reda ne more zagotoviti sam (če je v kršitvi udeleženi več oseb ali če je ogrožen javni red), obvesti vodjo varnostnikov, ta pa lahko za pomoč zaprosi policijo (26. člen). Če rediteljska služba ne more preprečiti izvrševanja kaznivih dejanj, nasilja oz. splošnega nereda, mora vodja varnosti shod takoj prekiniti (27. člen).

3.3.1 Vloga policije po ZJZ

Ker varnostna služba na prireditvah pogosto sodeluje s policijo, je treba izpostaviti tudi vlogo policije. Policija lahko ukrepa proti posamezniku (na primer Predinu so izdali plačilni nalog), na prireditvi aktivno skrbi za javni red in mir (v primeru nasilnih protestov) ali pa deluje le kot »pomoč v ozadju«. Shode oz. javne prireditve je po ZJZ treba prijaviti policijski postaji. Policija prijavo pregleda in potrdi. V primeru, da organizator ni predvidel vseh potrebnih ukrepov za varno izvedbo dogodka oz. je bila prijava dogodka pomanjkljiva, lahko policijska postaja poda predlog na upravno enoto, kjer izdajo odločbo o prepovedi organiziranja javne prireditve oz. javnega zbiranja.

Policija javni red in mir na shodih in prireditvah nadzira občasno (28. člen), sprevide, demonstracije in velike mednarodne športne prireditve ter neprijavljene shode pa nadzira po uradni dolžnosti (29. člen). Lep primer dogovorjenega sodelovanja med policijo in varnostno službo vidimo v primeru dijaških demonstracij leta 2010 ali v primeru navijaškega nasilja na športnih prireditvah.

Število policistov za določeno prireditev ni vnaprej določeno, ampak je (poleg načina sodelovanja z varnostno službo) določeno v soglasju z organizatorjem prireditve in vodjo varnosti. Če policija meni, da je ogroženo življenje obiskovalcev, ker njihovo število presega zmogljivosti prireditvenega prostora, mora vodja varnostnikov nadaljnjim obiskovalcem preprečiti dostop na prireditveni prostor. Lahko zahteva zmanjšanje števila obiskovalcev. V primeru, da je organizacija popolnoma v skladu z zakoni, je policija dolžna zagotoviti nemoten in neoviran potek prireditve (28. člen).

Če prireditev ni prijavljena oz. organizator zanjo nima dovoljenja, policija določi število policistov, ki bodo prireditev oz. shod spremljali oz. policija prireditev ali shod razpusti. Prireditev je razpuščena tudi v primeru, da moti ljudi v njihovem domačem okolju ali če ovira javni promet. Če je shod neorganiziran, policija opozori udeležence, da so dolžni upoštevati navodila policije, v nasprotnem primeru policija prireditev ali shod razpusti (32. člen). Če je shod ali prireditev prepovedana, policija pozove k mirnemu razhodu udeležencev. Udeleženci shoda ali prireditve, ki jo je policija razpustila, so se dolžni mirno raziti, v nasprotnem primeru jih policija razžene (33. in 34. člen), kar se je v RS že zgodilo, ko je prišlo do uporabe vodnega topa (protesti »Gotof je!« v Ljubljani, 30. november 2012). Na dijaških in študentskih demonstracijah leta 2010 so policisti sicer uporabili prisilna sredstva, vendar nasilne množice niso skušali razgnati, verjetno zato, ker je bilo veliko udeležencev shoda še mladoletnih. Državne prireditve in proslave varuje izključno policija in nima pomoči varnostnih služb (28. a člen).

3.4 UREDBA O OBVEZNEM ORGANIZIRANJU SLUŽBE VAROVANJA NA JAVNIH PRIREDITVAH

Uredba o obveznem organiziranju službe varovanja na javnih prireditvah (v nadaljevanju uredba) (Ur. l. RS, št. 80/12) je izrednega pomena in jo v diplomski nalogi omenjam predvsem z vidika dveh pomembnih dokumentov – ocene tveganja in načrta varovanja, ki ju

bom podrobneje predstavila v nadaljevanju. Varnostna služba mora glede na 5. člen uredbe izdelati oceno tveganja in glede na 6. člen načrt varovanja.

Uredba v 8. členu določa minimalni obseg varovanja, ki je določen glede na predvideno število udeležencev prireditve. V primeru, da gre za varovano območje, ki sprejme do 300 obiskovalcev, morata biti na območju dva varnostnika na do 100 obiskovalcev in vsak dodatni varnostnik na naslednjih 100 obiskovalcev. Če v takem primeru obstaja videonadzor, je treba zagotoviti najmanj dva varnostnika na 100 obiskovalcev, na vsakih nadaljnjih 200 obiskovalcev pa še enega varnostnika. Če gre za varovano območje, ki sprejme več kot 300 obiskovalcev, je treba nad območjem, kjer se zadržuje glavnina obiskovalcev, zagotoviti videonadzor. Na temu območju je treba zagotoviti vsaj dva varnostnika na 100 obiskovalcev in še enega nadaljnega na vsakih nadaljnjih 200. V primeru, da se stopnja nevarnosti ali število udeležencev poveča, je treba število delovnih mest varnostnikov povečati. Če se na prireditvi pričakuje hkratni prihod obiskovalcev in večji pritisk množic, je treba načrtovati in zagotoviti mehanske ovire (ograje), ob njih pa morajo biti razporejeni varnostniki.

V 9. členu je podrobneje opisana izvedba varovanja manjših prireditev, ki se jih ne bo udeležilo več kot 50 oseb ali jih organizator organizira v svojih poslovnih prostorih. Ti prostori ne smejo sprejeti več kot 50 oseb. Takšnih prireditev moja diplomska naloga ne obravnava in spadajo v segment varovanja prireditev v gostinskih lokalih, za kar služba varovanja potrebuje posebno licenco.

3.4.1 Varnostni načrt

Varnostnemu načrtu lahko rečemo tudi načrt varovanja in je dokument izrednega pomena, v katerem so opredeljeni in razdelani vsi vidiki varovanja prireditve. Varnostni načrt je podrobno opredeljen v 6. členu uredbe in je notranji akt zavezanca (7. člen).

Z vidika moje diplomske naloge je načrt varovanja pomemben dokument, saj vsebuje informacije, ki zadevajo tako organizacijo varovanja kot tudi organizacijo prve pomoči, požarne varnosti (tu varnostna organizacija sodeluje z zunanjimi izvajalci) in organizacijo prometne ureditve (varnostno osebje je razporejeno na dostopnih in izstopnih točkah ter na intervencijskih poteh reševalcev, gasilcev in policistov).

V načrtu varovanja so podani podatki o vodji varovanja in ocena stopnje tveganja, ki se od prireditve do prireditve razlikuje (ocena stopnje tveganja je podana pred izdelavo načrta varovanja). Podani so tudi podatki o izvajalcu službe varovanja in načinu varovanja (ali gre za fizično ali tehnično varovanje ali za kombinacijo obojega) ter naloge in pristojnosti službe varovanja. Navedena so delovna mesta varnostnikov (v načrtu zvez mora biti navedena njihova oznaka, sredstvo zvez ali telefonska številka), njihova razporeditev, število varnostnikov in oprema ter postavitve sistemov tehničnega varovanja, če je ta sistem v uporabi. Varnostniki morajo biti razporejeni na mesta, kjer se giblje oz. zadržuje večje število ljudi, razporejeni pa morajo biti tako, da imajo pregled nad celotnim prireditvenim prostorom ter da jim je omogočeno hitro in učinkovito ukrepanje. Navedeni so tudi sistemi zvez in komuniciranja ter način sodelovanja s policijo, gasilci, reševalci in regijskim centrom za obveščanje.

Načrt varovanja mora vsebovati tudi vse ukrepe, ki nastopijo v primeru poškodovanja in uničevanja premoženja, kršenje reda, izvajanja kaznivih dejanj ali v primeru drugih dogodkov, ki bi lahko ogrozili javni red – organizacija mora tako zajemati vse ukrepe za primer izpraznitve prireditvenega prostora v primeru nevarnosti ali ob drugih zahtevah policije. Vsebuje tudi opis prireditvenega prostora (lego varovanega območja z okolico, podatke o dostopnih poteh, vseh vhodih in izhodih na varovanem območju, lokacijo videonadzora in mehanskih ovir), skico varovanega območja oz. objekta v merilu 1 : 500 (gre za zunanje obrise varovanega območja in objektov v okolici, vse dostopne točke, vhode in izhode, lahko so priložene fotografije območja) in skico fizičnega in tehničnega varovanja območja (na kateri morajo biti številčno označene karseda natančne lokacije fizičnega in tehničnega varovanja). V varnostnem načrtu mora biti opredeljeno delovno mesto vodje, skupno število vseh varnostnikov in povezava varnostne službe z VNC. Pri izdelavi načrta varovanja je treba upoštevati varstvo pred požarom in požarni red ter načrt evakuacije.

Pomembno je, da je načrt varovanja skladen s splošno oceno tveganja. V primeru spremembe ocene se mora ažurirati tudi varnostni načrt. Izvedba fizičnega varovanja mora biti prilagojena glede na fazo prireditve (začetek, vrhunec, zaključek) (Ur. l. RS, št 80/12).

3.4.2 Ocena stopnje tveganja

Podatki, ki nam jih pove ocena stopnje tveganja, so osnova za pripravo varovanja prireditve in podlaga za izdelavo načrta varovanja, hkrati pa je ta dokument, ki je vsebovan v načrtu varovanja, tudi osnova za izdelavo moje diplomske naloge. 5. člen uredbe (Ur. l. RS, št. 80/12) pravi, da se ocena izdelava na podlagi narave in programa prireditve oz. dogodka. Pri tem je treba upoštevati več dejavnikov, in sicer značilnosti prireditvenega prostora, število in strukturo udeležencev in druge okoliščine, ki bi lahko vplivale na izvajanje varovanja in zagotavljanja varnosti. Oceno se izdelava ob sodelovanju s policijo, občinskim redarstvom in lokalno skupnostjo. Ocenjevanje tveganja je način oz. postopek, prek katerega zagotavljamo vsesplošno varnost tako delavcev kot obiskovalcev. Zanima nas predvsem, kaj lahko povzroči škodo oz. poškodbe, ali je nevarnost možno odpraviti in kakšni so ukrepi, če nevarnosti ni mogoče odpraviti.

Stopnja tveganja se deli na nizko, srednjo in visoko. Nizka je v primeru, da na prireditvi ni pričakovati hujših kršitev reda. Srednja stopnja tveganja je, če je glede na dosedanje izkušnje mogoče pričakovati hujše kršitve posameznikov. Visoka stopnja tveganja pa je podana, če je, glede na dosedanje okoliščine in izkušnje mogoče pričakovati hujše kršitve večjega števila oseb ali kršitev javnega reda, ogrožanja varnosti ljudi, premoženja ali javnega prometa (Ur. l. RS, št. 80/12). Prireditvam, omenjenim v nadaljevanju, se prav tako določi nizka, srednja ali visoka stopnja tveganja. Prav na podlagi ocene stopnje tveganja sta v nadaljevanju prikazani primerjava in analiza, ki sem ju izdelala za različne javne prireditve. Zanimivo je, kako se lahko pričakovana nizka tveganja sprevržejo v primere hudega kršenja javnega reda in miru.

Glede na evropsko kampanjo, ki je bila usmerjena v ocenjevanje tveganja, je to petstopenjski proces, ki poteka ciklično. Prva točka je prepoznavanje nevarnosti in ogroženih oseb, tej točki sledi ocenjevanje in prednostno razvrščanje tveganj, nato je treba sprejeti odločitev o preventivnem ukrepanju, čemur sledi ukrepanje. Zadnja točka je spremljanje in usposabljanje, čemur zopet sledi prvi korak itd. (Portal za varnost in zdravje pri delu 2015).

3.5 UREDBA O SPLOŠNIH UKREPIH V ŠPORTNIH OBJEKTIH NA ŠPORTNIH PRIREDITVAH

Za področje varovanja je zanimiva še Uredba o splošnih ukrepih v športnih objektih na športnih prireditvah (v nadaljevanju besedila: uredba o splošnih ukrepih) (Ur. l. RS, št. 70/03 in 96/05), ki določa splošne ukrepe, ki jih je treba izvajati za zagotovitev reda in varnosti obiskovalcev na športnih prireditvah. Ti ukrepi se izvajajo nad celotnim prireditvenim prostorom (4. člen) od pričetka zbiranja obiskovalcev pa do njihovega razhoda (5. člen). Uredba je pomembna za primera javnih prireditev košarke in nogometa, omenjena v nadaljevanju .

Lastnik prireditvenega prostora mora zagotoviti proste poti za intervencijska vozila in v primeru, da je prostorska zasnova takšna, da omogoča dostop na nedovoljena območja, mora organizator zagotoviti varovanje z ograjo, mrežo in/ali varnostniki ter reditelji, pred prireditvijo pa mora organizator poskrbeti, da so iz prireditvenega prostora odstranjeni vsi predmeti, ki bi lahko ogrožali varnost (9.–11. člen). Varnostniki prav zaradi tega prizorišče tekme pred začetkom programa dobro pregledajo. Pri vratih se izvaja osebni pregled obiskovalcev. Še posebej podrobno se pregleda organizirane navijaške skupine, kot je npr. skupina Green Dragons, ki na športnih prireditvah pogosto krši javni red in mir.

12. člen uredbe o splošnih ukrepih je pomemben in navaja, da sme biti v prodaji le toliko vstopnic, kot določa normativ za posamezen športni objekt. Športni objekti morajo po 13. členu imeti označene vhode in območja, kjer se obiskovalci lahko zadržujejo. Pri vhodih mora biti izobešeno ali na vstopnicah natisnjeno grafično ali pisno opozorilo, ki opozarja na predmete ali snovi, ki jih je prepovedano prinašati na prireditveni prostor. Prav tako na prireditveni prostor ni dovoljeno prinašati transparentov, ki pozivajo k nasilju (14. člen). Pijača se lahko toči le v embalažo, s katero ni mogoče ogrožati udeležencev ali nastopajočih, točilna mesta pa morajo biti zavarovana (15. člen).

16. člen uredbe o splošnih ukrepih je za to diplomsko nalogo zelo pomemben, saj se dotika navijaških skupin. Če je pričakovan prihod organizirane navijaške skupine, mora organizator obvestiti policijo in z njo sodelovati. V primeru, da je pričakovati večje kršitve varnosti, uredba o splošnih ukrepih navaja, da je za takšne skupine treba zagotoviti ločena mesta, ta

mesta pa morajo biti urejena tako, da onemogočajo fizično obračunavanje med posameznimi navijaškimi skupinami in vstop na tekmovalni prostor. Tudi po koncu prireditve je treba poskrbeti, da ne pride do fizičnega stika med več navijaškimi skupinami (21. člen), zaradi česar so navijaške skupine po koncu prireditve v družbi policistov in varnostnikov pospremljene iz prireditvenega prostora. V primeru, da varnostna služba meni, da bo na prireditvi prišlo do neredov, se v prodajo da manjše število vstopnic oz. se določeni navijaški skupini nameni le omejeno število vstopnic (število prodanih vstopnic je bilo omejeno za nogometni tekmi med NK Maribor in NK Olimpija).

V 17. členu uredba o splošnih ukrepih ureja vlogo rediteljev in pravi, da je treba organizirati zadostno število rediteljev glede na načrt varovanja prireditve. Razporediti jih je treba na vse vhode in na dele prireditvenega prostora, kjer so navijači organiziranih navijaških skupin, na mesta, kjer je udeležence treba usmerjati, na mesta, kjer bi bili možni vdori obiskovalcev na prireditveni ali tekmovalni prostor, ter na mesta, kjer se obiskovalci ne smejo zadrževati ali tja vstopati (18. člen). Izvajanje tega člena pride v poštev na vsaki športni prireditvi.

Omenila bi še 23. člen, ki navaja, da je treba po koncu prireditve odstraniti pozabljene ali puščene predmete ter obiskovalce pozvati k odhodu (Ur. l. RS, št. 70/03 in 96/05).

4 SISTEM VAROVANJA NA PRIREDITVAH

Varovanje javnih prireditev je zahtevna naloga. Gre za zelo obsežen projekt, ki zajema celotno organizacijo varovanja, pri čemer je treba upoštevati veliko različnih vidikov. Javna prireditev je zahtevnejša za organizacijo varovanja, saj se je udeleži največje število ljudi in zato zahteva poseben pristop. Načrt in organizacija temeljita na predhodno izdelanemu načrtu varovanja in na podani oz. ugotovljeni oceni stopnje tveganja.

Ker se na enem mestu zbere veliko število ljudi s podobnimi, a vendar različnimi interesi, in ker so na prireditvah pogosto prisotni alkohol ali droge, to delo varnostnikov in varnostne službe ter policije še dodatno oteži. Ob prisotnosti močnih čustev (npr. na športnih prireditvah) pa delo lahko postane tudi nevarno. Na koncu pa varnostno podjetje, ki organizira varovanje na javnih prireditvah, ne skrbi le za red in mir ter varnost obiskovalcev in nastopajočih. Delo varnostnega podjetja je bistveno obsežnejše.

Postopek varovanja se ne začne in konča na območju prireditve, njegova organizacija je skrbno premišljena in izdelana vnaprej. Uspešno in učinkovito varovanje neke javne prireditve se začne s sestankom, na katerem naročnik varovanja javne prireditve stopi v stik z izvajalcem javne prireditve. Izvajalec varovanja prireditve na tej točki pridobi bistvene informacije o vrsti prireditve, njenem obsegu in lokaciji prireditve. Organiziranje varovanja javne prireditve se nadaljuje s pregledom karakteristik prireditve in nadaljuje s pregledom prireditvenega prostora. Karakteristike prireditve so zelo pomembne, saj vplivajo na kakovost varovanja. Izvajalec varovanja se na tej točki seznanja z določenimi dejstvi, kot so predvideno število obiskovalcev in vozil, kje in kako se bodo prodajale vstopnice, če te obstajajo, kje bo prireditev potekala (na prostem ali v zaprtem prireditvenem prostoru), kako je to prizorišče urejeno, kje so dostopne točke, poti, prehodi in parkirišča, kje se obiskovalci lahko zadržujejo. Organizatorja zanima tudi, kako bodo obiskovalci prišli in odšli ter kako bodo to naredili nastopajoči. Organizator mora določiti tudi organizacijo in način varovanja v primeru incidentov ali nesreč ter drugih nevarnosti. Organizator varovanja javne prireditve si mora prostor prireditve natančno ogledati, predvsem prehode, izhode, vhode, intervencijske poti itd. Na podlagi ugotovitev na kraju dogodka organizator določi predvideno število varnostnikov, rediteljev, gasilcev in reševalcev. Nadaljuje se z organizacijo in izdelavo varnostnega načrta in ocene tveganja (Sintal.si 2015).

Z izdelavo varnostnega načrta je začetna točka organizacije javne prireditve in varovanja zaključena. V skladu z ZJZ in ZZasV-1 organizator varovanja in njen naročnik ter upravna enota izdelajo načrt varovanja. Ko načrt varovanja potrdi upravna enota, naročnik dobi dovoljenje, na podlagi katerega lahko organizira javno prireditev ali kak drug javni dogodek.

Nadaljujemo s pripravo na prireditev. Priprave na prireditev potekajo več dni, celo tednov pred prireditvijo (odvisno od obsega prireditve in prireditvenega prostora). Poleg organiziranja varnostnikov, rediteljev, gasilcev in reševalcev priprave obsegajo tudi varovanje prireditvenega prostora in prireditvene opreme. V primeru obsežnejše prireditve se vse to odvija že nekaj dni pred prireditvijo. Prireditveni prostor je treba določiti in omejiti, tako da priprave obsegajo tudi postavljanje zaščitnih ograj in varnostnih koridorjev. Varnostna služba mora zagotoviti tudi usmerjevalne in informativne table in s tem obiskovalcem ponuditi vse razpoložljive informacije o njihovih dolžnostih, pravicah ter omejitvah na prireditvenem prostoru ter o dolžnostih in pravicah izvajalcev varnostne dejavnosti. Pomembno je, da se nastopajočim in posebnim gostom zagotovi nemoteno delo, prav tako je to treba zagotoviti tudi vsem ostalim tehničnim službam.

Pri izvajanju varovanja javne prireditve je treba izvajati tudi nadzor nad obiskovalci. Obsega preventivno opozarjanje in informiranje obiskovalcev (opozarjanje na nezaželeno ravnanje, točke, kjer se prodajata hrana in pijača, smer, v kateri se nahajajo sanitarije, itd.), nadzor nad obiskovalci pa zajema pregled vstopnic, izločanje nedovoljenih predmetov (kar zahteva površinski pregled posameznikov) ter usmerjanje na sedeže oz. na ustrezna mesta v prireditvenem prostoru. Delo obsega tudi druge aktivnosti, ki niso nujno vnaprej predvidene.

Pri določanju potrebnega števila varnostnikov in rediteljev je treba upoštevati oceno stopnje tveganja kot tudi obliko javnega dogodka in njegove karakteristike. Predvsem je pomembno, ali se na prireditvi lahko točijo alkoholne pijače, ali poteka na prostem ali v zaprtem prostoru, ali se izvaja zabavni ali glasbeni program in ali bodo uporabljene naprave, zaradi katerih je lahko ogroženo življenje, zdravje ali premoženje posameznikov. Zadostno število varnostnikov je treba razmestiti na vitalne točke oz. točke kjer je pričakovati večjo zgostitev obiskovalcev prireditve oz. shoda. Točke zgostitve so npr. točilni pult, prehodi, sanitarije, garderobe, zasilni izhodi, pri ozvočenjih, na posebnih delih prireditvenega prostora in na izpostavljenih območjih. Izvajalec varovanja lahko po lastni presoji prerazporedi varnostnike

na druga ustrezna mesta ali pa namesti tudi sisteme za tehnično varovanje in mehanske varovalne naprave (Pravilnik o načinu varovanja javnih zbiranj 2008).

S koncem prireditve oz. prireditvenega programa pa delo varnostne službe še zdaleč ni končano. Ob zaključku prireditve mora varnostna služba poskrbeti za miren in varen razhod obiskovalcev in posebnih navijaških ali drugih skupin. Njim mora biti namenjena posebna pozornost, prizorišče morajo zapustiti skupaj, v spremstvu varnostnikov in policije. Varnostna služba mora poskrbeti tudi za varen razhod posebnih gostov in nastopajočih. Tudi v času po zaključku prireditve mora varnostna služba skrbeti za zavarovanje opreme nastopajočih, v času pospravljanja opreme varnostna služba prizorišče zavaruje, nato pa pospravi še lastno zaščitno opremo.

5 VARNOSTNI IZZIVI NA JAVNIH PRIREDITVAH

Na večjih javnih prireditvah lahko pride do nasilnih demonstracij, spopadov med policijo in demonstratorji, vandalizma, huliganstva ali povzročanja vsesplošne nevarnosti. Zaradi tega je potrebno, da policija sodeluje z organizatorjem prireditve in z zasebno varnostno službo. Potrebno je medsebojno sodelovanje in nekonfliktno delovanje, saj je to ključnega pomena. Vse te službe morajo sodelovati tudi pri strateškem planiranju varnosti javnega dogodka. Tako policija kot varnostne službe (najbolje pa, da to počnejo v sodelovanju) morajo razviti celostno filozofijo varovanja, pri tem pa opredeliti posebne taktike in strategije, ki jih bodo uporabili v primeru nepredvidljivih dogodkov. Treba je zagotoviti varnost nastopajočih, udeležencev prireditve, protestnikov, zaposlenih, varnostnega osebja, skratka vseh udeležencev prireditve. Pri tem pa je pomembno, da se ohranijo in spoštujejo vse ustavne pravice in državljanske svoboščine. Treba je zagotoviti ustrezna izobraževanja in usposabljanja ter poudariti pomen ravnotežja med ustavnimi pravicami posameznikov in med potrebami varovanja posameznikov in njihovega premoženja. Vaje in usposabljanje so nujni, množico je treba analizirati in z njo vzpostaviti komunikacijo (Umek 2013, 35). Ena izmed najzahtevnejših in najbolj zapletenih nalog pri izvajanju varovanja javne prireditve je, kako zagotoviti, da bosta tako policija kot varnostno osebje izvajala svoje naloge na najvišji možni ravni. Rešitev tega problema je primerno plačilo. Če varnostno osebje meni, da je primerno nagrajeno, bo tudi svoje naloge opravljalo bolje. Vendar je ta vidik pogosto prezrt.

Pomembno je, da je na terenu poleg osebja zasebnih varnostnih služb tudi policija. S tem, ko je na terenu prisotna tudi policija, lahko policijsko vodstvo neposredno oceni situacijo na terenu in tako določi najboljše taktike za spopadanje z določeno situacijo v danem trenutku. Poleg tega je zanimivo tudi to, da lahko že sama prisotnost policije in varnostnega osebja na terenu in med ljudmi množice pomiri oz. jih naredi manj agresivne (Giovachino 2013, 40–45). Vendar pa ima lahko njihova prisotnost tudi obraten učinek, kar še dodatno kliče po sodelovanju in analiziranju preteklih situacij.

5.1 ZAGOTAVLJANJE POŽARNE VARNOSTI IN EVAKUACIJA

Za večje prireditve Zakon o varstvu pred požarom (ZVPoz-UPB1) v 37. členu določa, da je treba organizirati požarno stražo – to je fizično izvajanje požarno-preventivnih postopkov pred dogodkom, med njim in po njem. Glede na določila v zakonu mora požarno varnost

organizirati prireditelj javnega shoda ali prireditve, opravljajo pa jo izključno le gasilci v skladu z zakonom, ki ureja gasilstvo; torej le tisti gasilci in gasilske enote, ki izvajajo javno gasilsko službo na območju te občine. Število gasilcev in vozil je odvisno od vrste prireditve in od števila obiskovalcev in s predpisi ni določeno, saj oceno nevarnosti določi poveljnik gasilske enote. Ureditev evakuacije je odvisna tudi od udeležbe rizičnih skupin (npr. navijaških skupin), zaradi katerih lahko pride do izgrediv in uporabe pirotehničnih pripomočkov, dimnih bomb, vnetljivih snovi itd. Med naloge požarne varnosti sodi tudi pregled evakuacijskih poti in prehodnosti dostopnih točk ter postavitvenih površin (Gasilec.net 2015), poleg tega pa gasilci skrbijo tudi za odstranitev vseh nevarnih snovi in pirotehničnih sredstev z igrišča oz. zelenice. Požarna varnost sicer ni neposredno delo varnostnikov, je pa z njihovim delom tesno povezana. Kot bomo videli v nadaljevanju, lahko do ogrožanja požarne varnosti pride na koncertih (slaba oz. preobremenjena napeljava), najpogosteje pa pride do težav na športnih dogodkih, ko se navijaške skupine poslužujejo uporabe pirotehničnih sredstev in drugih metod ogrožanja požarne varnosti (glej prilogo 1). V primerih, omenjenih v nadaljevanju, je do ogrožanja požarne varnosti prišlo na nogometni tekmi med NK Olimpija in NK Maribor, na drugih dogodkih pa ni bilo posebnosti.

Najpogosteje pride do evakuacije v primeru požara, zato je v skladu s Pravilnikom o požarnem redu (v nadaljevanju besedila: pravilnik) (Ur. l. RS, št. 52/2007) izdelan in izobešen požarni red. Požarni načrt pa je grafični prikaz objekta z označenimi sredstvi za požarno zaščito. Pravilnik določa pogoje za izdelavo požarnega načrta in načrta evakuacije. Načrt evakuacije mora biti v primeru javnih prireditev izdelan in javno izobešen (če prireditve obišče več kot 100 ljudi) v vsakem prostoru na vidnem mestu (2. čl. pravilnika).

Izredne razmere lahko nastopijo zelo hitro, zato je treba poskrbeti za več stvari. V najkrajšem možnem času moramo poskrbeti za umik ljudi z območja, kjer je prišlo do izrednega dogodka. V primeru nevarnosti (nesreče, požara ipd.) mora varnostna služba izvesti vse potrebne ukrepe za izpraznitev prireditvenega prostora, organizator pa mora obiskovalce prek ozvočenja obvestiti o izpraznitvi prireditvenega prostora (Ur. l. RS, št. 52/2007).

Varnostna služba mora odstraniti vse ovire oz. ograje, ki bi lahko ovirale gibanje obiskovalcev, ter pregledati vse evakuacijske poti. Odpreti mora vsa vrata, ki vodijo v prireditveni prostor oz. iz njega ter napotiti obiskovalce k najbližjemu izhodu. Praznjenje prireditvenega prostora se prične na najbolj oddaljenem mestu in v nasprotni smeri od preteče

nevarnosti. V primeru, da je sektorjev več, začnejo varnostniki iz parterja obiskovalce na tribunah pozivati k zapustitvi prostora. S hkratnim premikanjem po tribunah se obiskovale pomika proti izhodom. V garderobah in na prehodih varnostniki usmerjajo nastopajoče in ostale akreditirane osebe. Pomembno je, da se v primeru evakuacije prepove uporaba dvigal (načrt varovanja prireditve). Evakuacija je v primeru večjih javnih prireditev naloga varnostnega menedžmenta. Problem nastane, kadar znanja o požarni varnosti in evakuaciji niso redno obnovljena. Varnostno in drugo osebje bi moralo izvajati redna usposabljanja in priprave na izredne dogodke, predvsem pa bi moralo biti usposobljeno za zagotavljanje hitre in varne evakuacije.

V primeru evakuacije se posamezniki skoraj vedno vračajo po poti, po kateri so prišli, saj so nenaklonjeni uporabi nepoznanih poti in prehodov, poleg tega pa so lahko tudi neracionalni, podvrženi črednemu nagonu, osredotočeni le na eno nevarnost, čeprav jim jih lahko grozi več. Zaradi tega lahko na večjih prireditvah v primeru vsesplošnega preplaha pride do zgostitve ljudi in do zamaškov, množica lahko določene posameznike pohodi in pomendra. Najbolj ogroženi so šibkejši, tj. otroci in starostniki pa tudi invalidi in nosečnice (Giovachino 2013, 40). Ko pride do nevarnosti, bo množica nevarnost sprva podcenjevala, nato pa se bo odzvala nerazumno in panično, predvsem pa nepremišljeno. Pri tem je poglobitnega pomena, da varnostno osebje treniramo za soočanje s takšnimi dogodki. Na dogodke moramo biti pripravljeni, še preden do njih pride (HSE 1999, 21–22).

V stavbah, kjer potekajo javni dogodki, so evakuacijske poti jasno označene, evakuacijski načrt je po navadi izdelan vnaprej. Vendar pa v primeru adaptacij (oder, stojnice itd.) lahko pride do težav (zaradi tega so lahko prehodi teže prehodni, na določenih točkah se lahko nakopiči veliko več obiskovalcev kot pričakovano). Vse to je treba upoštevati že pri organizaciji dogodka, pri izvedbi dogodka pa je na ta območja treba razporediti več varnostnega osebja. Poti (tudi intervencijske) morajo biti označene v skladu s predpisi, vedno na voljo in na njih ne sme biti nobenih ovir. Evakuacijske poti se ne sme spreminjati – ne glede na število obiskovalcev in tip dogodka. Ker je evakuacija lahko težavna za ljudi s posebnimi potrebami, se je nanjo treba predhodno pripraviti. Intervencijska pot mora biti vedno prosta in mora zagotavljati nemoten in neoviran prehod intervencijskih vozil do mesta dogodka oz. do zbirnega mesta in stran od njega. Vrata ali prehodi do zbirne točke morajo biti odklenjeni, odprti, prehod skozi njih pa mora biti neoviran (Potočnik 2012, 10–13).

5.2 ZAGOTAVLJANJE VSESPLOŠNE VARNOSTI

V primeru prevelikega števila ljudi ali izgube nadzora nad obiskovalci mora varnostna služba izvesti vse potrebne ukrepe za zmanjšanje njihovega števila. Če število obiskovalcev presega dovoljeno normo, mora varnostna služba na vhodih onemogočiti vstop obiskovalcev oz. obiskovalce napotiti k najbližjim izhodom. Z razslojevanjem zadnjih vrst obiskovalcev varnostniki zmanjšujejo pritisk obiskovalcev. Praznjenje poteka sistematično na vsakem sektorju posebej, in to do vzpostavitve prejšnjega stanja (načrt varovanja prireditve).

V preteklosti so bile javne prireditve že tarča teroristov, saj privabijo veliko število ljudi. V RS pa do terorističnega napada na javni prireditvi še ni prišlo, kar pa ne pomeni, da se na tak dogodek ne smemo ali ne moremo pripravljati. V RS je za boj proti terorizmu sicer zadolžena policija. Izkušnje naj pridobiva iz tujine, sodeluje pa naj tako z domačimi kot tujimi zasebnimi varnostnimi subjekti (Corn 2014, 18–20). Prav dogodki, ki so se zgodili, bi morali služiti kot opozorilo, da se moramo pripravljati na vse možne scenarije.

6 PSIHOLOGIJA MNOŽIC

Množica je skupina posameznikov, ki jih vežejo močna čustva, nizka stopnja organiziranosti, srednja stopnja komunikacije ter visoka stopnja aktivnosti in spontanosti (Kmet 2007, 266–267). Posamezniki se v množici obnašajo drugače kot v majhni skupini ali ko so sami. Vedenje posameznikov se v množici spremeni in ne predstavlja vsote psihičnih in fizičnih lastnosti posameznikov, temveč jih presega (Umek 2013, 31). Po delovanju se množice delijo na destruktivne in konstruktivne, med katere uvrščamo tudi mirne proteste ali demonstracije, kjer posamezniki znotraj množice upoštevajo družbene norme. Destruktivne množice pa so nasilne in nagnjene k uničevanju (Umek 2013, 33). Nekatere skupne značilnosti množice si delita tudi publika in gruča (Kmet 2007, 267), njihova delitev pa je osnovana predvsem glede na namen zbiranja (Kmet 2007, 270).

Poznamo tri modele, ki razlagajo dogajanje v množici, in sicer Le Bonov kolektivni vidik, Allportov individualistični model in pa Reicherjev model socialne identitete. Le Bonov kolektivni vidik pravi, da je posameznik v množici podvržen vplivu agitatorja, kateremu slepo sledi in posledično povzroča nasilje ali škodo. Allportov individualistični model pravi, da nered povzroča devianten posameznik. Oba modela sta zastarela in ju ni mogoče aplicirati na današnji čas (Umek 2013, 33). Reicherjev model socialne identitete pa poudarja, da posameznik prevzame socialno identiteto, kar pomeni, da posameznik sprejme vrednote in norme skupine, s katero se identificira. To nakazuje, da bo vedenje množice odvisno od situacije, v kateri se je znašla. Socialna skupina, ki deluje znotraj množice, se počuti zelo povezano, posamezniki so se za druge iz te skupine pripravljene žrtvovati – če je posameznik ogrožen, se celotna skupina počuti ogroženo, množica posameznikom daje občutek moči in podpore. Včasih se zdi, kot da v prisotnosti drugih ljudje izgubijo občutek lastne identitete (teorija deindividuacije). To je pomembno pri odzivu tako policije kot varnostnikov, saj člani množice lahko delujejo kot enota in dejanje varnostnika ali policista dojamejo kot sovražno delovanje, čeprav dejanje ni bilo usmerjeno proti njim (že nošnja uniforme vpliva na povečanje agresivnosti). Tako policijo kot varnostnike se dojema kot represivni organ v službi države, zaradi česar so dejanja varnostnikov pogosto napačno interpretirana. Policija in zasebni varnostniki bi morali v množici (ne glede na to, ali gre za koncert, športno prireditev ali za javni protest) s svojimi dejanji delovati, kot da množici omogočajo lažje doseganje cilja – s tem jih množica sprejme kot legitimen del zagotavljanja varnosti in ne kot nasprotnika. Treba pa je tudi poudariti, da izgredi ne nastanejo vedno zaradi dogajanja znotraj množice.

Pogosto se zgodi, da so neredi posledica neprimerne ukrepanja varnostnikov ali policistov (Umek 2013, 34–35). Treba je poudarjati prijateljski in nekonflikten odnos med publiko in varnostnim osebjem in policijo, poleg tega pa se morajo varnostniki pred dogodkom spoznati s kulturnimi normami in z nameni udeležencev v množici. Na podlagi ugotovljenega je treba prilagoditi tudi taktike delovanja (Umek 2013, 37).

Na vedenje športnih množic vplivajo povsem enaki dejavniki kot na vse druge množice. Pečjak¹ pravi, da je največ neredov pričakovati na nogometnih tekmah, redkeje na hokejskih, še redkeje na košarkarskih, drugod pa so samo izjema, vendar pa se je treba zavedati, da nasilje ni vedno fizično, nasilje je tudi verbalno. Nasilnost navijačev je odvisna predvsem od discipline, v kateri se moštvo neposredno bori za zmago. Saša Kmet² se s Pečjakom ne strinja, prav tako se z njim na podlagi izkušenj in vidnega tudi sama ne morem strinjati. Pečjak pravi, da so navijači manj razburjeni, če izgubijo »za las« (Kmet 2007, 270–271). Vendar je v temu primeru po mojem mnenju frustracija navijačev celo višja, kar se kaže na skoraj vseh tekmah, kjer je razlika v zmagi le nekaj točk. Če moštvo močno izgublja že dosti pred koncem tekme, bo razočarana publika dvorano začela zapuščati dosti pred koncem tekme. Mislim, da v takih primerih prevladuje predvsem razočaranje in ne agresivnost.

S publiko oz. navijaškimi skupinami je treba biti v stalni interakciji, s čimer se krepi dobre in prijateljske odnose z varnostnim osebjem. Množice se ne sme pretirano nadzorovati in disciplinirati, saj to privede do nasprotnega učinka in konflikte samo še pogloblja. Vse člane množice je treba obravnavati kot sebi enake, če se jih obravnava kot nasprotnike, to lahko tudi postanejo. Če ljudje čutijo, da jih varnostniki in policija ne ogrožajo, se množica umiri sama, saj en devianten član meče slabo luč na celotno množico, ki ga posledično izloči – v množici pride do samonadzora (Umek 2013, 35–36). Zaradi vsega zgoraj omenjenega je treba znanja in delovanja neprestano obnavljati in iskati nove, boljše in učinkovitejše načine soočanja in ravnanja z množicami.

Načrt upravljanja z množicami mora upoštevati vse elemente javnega dogodka. Predvsem je treba upoštevati vrsto in trajanje dogodka, značilnosti kraja dogodka in metode vhodov. Posebej pomembno pa je, da se prouči množico, in sicer njeno velikost in obnašanje. Treba je tudi upoštevati in proučiti metode in mehanizme za obveščanje ter mehanizme za nadzor

¹ Pečjak, Vid. 1994. *Psihologija množice*. Ljubljana: Samozaložba.

² Avtorica strokovnega članka »*Psihologija množice z vidikov navijaškega nasilja*«.

množic. Predvideti je treba, kako se bo množica obnašala in kakšna dejanja bi lahko storili posamezniki znotraj nje. Razumeti moramo, da določeni javni dogodki in prireditve pritegnejo občinstvo z določenimi osebnostnimi značilnostmi. Oblačila varnostnega osebja je treba prilagoditi glede na naravo dogodka, saj lahko polna oprema varnostnika ali policije (npr. čelada, ščit itd.) pri posameznikih že sama po sebi sproži agresivno vedenje. Osebjem mora biti razporejeno med množico in mora pred dogodkom, med njim in po njem nadzorovati dejanja in obnašanje množice ali protestnikov (Giovachino 2013, 40–47).

Kljub temu da vzroke za nasilje pogosto iščemo v alkoholu (alkohola se sicer na prireditvah glede na Evropsko konvencijo o nasilju in nedostojnem obnašanju gledalcev na športnih prireditvah, zlasti nogometnih tekmah, ne sme točiti) pa so raziskave³ pokazale, da med prodajo alkohola na športnih prireditvah in izbruhu nasilja obstaja statistično zanemarljiva korelacija. Na obnašanje množic pa vplivajo droge, sončne pege, število in gostota udeležencev in nekateri drugi dejavniki (Kmet 2007, 269). V primeru dijaških demonstracij pa se je pokazal znaten vpliv starosti oz. mladosti demonstrantov kot tudi vpliv povečanega zaužitja alkohola ter dejstvo, da so tja prišli predvsem zaradi zabave. Psihološko gledano pa je nasilnim demonstracijam botroval predvsem egocentrizem mladih. Mladi so v tisti starosti na točki, ko imajo sebe za najpomembnejše in neranljive, kar zmanjšuje občutek odgovornosti in strahu pred posledicami, poleg tega se mladi v množici skrijejo pod krinko anonimnosti, kar še dodatno prispeva k zmanjšanju občutka individualne odgovornosti (Renko 2010).

Ključnega pomena pri obvladovanju množic je vnaprej izdelana strategija, ki je osredotočena na nekonfliktne taktike obvladovanja množic in upravljanja z njimi. Varnostno osebje mora držati skupaj, na grožnje se ne sme odzivati individualno. Kljub temu da so strategije usmerjene predvsem v nenasilno in neagresivno delovanje in odzivanje, pa je varnostno osebje usposobljeno tudi za odzivanje na agresivno in nezaželeno obnašanje oz. delovanje skupin ali posameznikov (Giovachino 2013, 41).

Pri vhodih na prireditveni prostor morajo biti jasno označeni predmeti, katerih vnos je na prireditveni prostor prepovedan (23. čl. ZJZ). Obnašanje posameznikov mora biti skladno z zakonodajo RS, v nasprotnem primeru posameznika varnostniki pospremiijo s prireditvenega prostora oz. ga predajo policiji. Trstenjak v svojem delu *Misli o slovenskem človeku* (1991),

³ Van Limbergen in drugi. 1987. Research on the Societal and Psycho-Sociological Background of Football-Hooliganism.

ugotavlja, da so Slovenci introvertiran narod, pri katerem je zaznati visoko stopnjo samoagresivnosti. Mogoče v tem lahko iščemo razlog za tako majhno število izgrediv in nevskečnosti na športnih in drugih prireditvah, saj se problematičnim množicam pridružujejo predvsem ekstrovertirani posamezniki z navzven usmerjeno agresivnostjo.

6.1 NASILJE (VANDALIZEM, HULIGANSTVO)

Obvezen del vsake športne prireditve so navijači in navijaške skupine. Navijanje je spodbujanje svojega moštva in v želji po porazu nasprotnika včasih pride tudi do nasilja. Pojav nasilja, predvsem na javnih športnih prireditvah, je odvisen predvsem od tipa športa in obiskovalcev prireditve. Do razlik prihaja, če gre za nogometno, hokejsko ali košarkarsko tekmo, nekaj povsem drugega so rokometne tekme, prvenstva v badmintonu ali pa tekme, kjer nastopajo ženske ekipe, otroci itd.

Nasilništvo na športnih prireditvah ima nekatere skupne značilnosti. Predvsem gre za kršitve javnega reda in miru, ki pogosto vodijo v uporabo pirotehničnih sredstev, uničevanje tuje lastnine itd. Tovrstno nasilje na športnih prireditvah (predvsem na nogometnih tekmah) je postalo že skoraj stalnica. Kazniva dejanja po navadi storijo mladoletni zaradi pritiskov starejših in ker niso kazensko odgovorni (Glas 2005, 15–16; Policija.si 2015). Znotraj navijaških skupin namreč obstaja več podskupin, in sicer skupina, zadolžena za navijanje, skupina, zadolžena za pirotehniko, in pa skupina, ki je zadolžena za povzročanje neredov (Kmet 2007, 270). Razlogi za izbruh nasilja pa so: dogajanje na igrišču, dejanja policije, varnostnikov, nasprotnne navijaške skupine ter dejanja sodnikov in igralcev na igrišču. Lahko pa je povod za nasilje občutek nemoči ali nekaj povsem drugega (Glas 2005, 15–16; Policija.si 2015).

Poznamo dve vrsti nasilja na športnih in drugih prireditvah. V enem primeru gre za vandalizem, v drugem pa za huliganstvo. V primeru vandalizma gre za poškodovanje ali uničenje spomenikov, klopi, uličnih svetilk, razbijanje šip, metanje kamenja, granitnih kock itd. Skratka, gre za uničenje ali poškodovanje nečesa (po navadi tuje lastnine) brez pravega namena ali razloga. Je spontano dejanje in v večini primerov služi kot čustvena sprostitvev posameznikov zaradi dogajanja, povezanega s tekmo. V primeru huliganstva pa gre za načrtno in zavestno nasilje. Ta oblika nasilja je nevarnejša od vandalizma, hkrati pa je tudi bolj nepredvidljiva. Povzročajo ga organizirane navijaške skupine ali njeni posamezniki.

Huligane delimo na dve podzvrsti, in sicer na tiste, ki jih zanimata tako šport in navijanje kot tudi nasilje, ter na tiste, ki imajo šport in navijanje le za izgovor za nasilje (Selišnik 2011, 4). Incidenta, omenjena v nadaljevanju, sta bila tipičen prikaz ene in druge oblike nasilja. V primeru Predina je šlo za huliganstvo, v primeru nasilne množice na protestih pa za vandalizem.

Najpogostejše oblike nasilja na športnih prireditvah so žaljivo navijanje in izzivanje nasprotnikovih navijačev (žaljivke so usmerjene proti nasprotnikovim navijačem, sodnikom, igralcem, varnostnikom), oviranje igre na igrišču (metanje različnih predmetov na igrišče, od steklenic, kozarcev, toaletnega papirja do dimnih bomb, bakel in petard), fizično obračunavanje (z navijači nasprotnega moštva, sodniki in med seboj). Čiste oblike športnih neredov ni, različne oblike se namreč prepletajo. Poznamo nered, do katerih pride zaradi pristranskih sodb oz. mnenja gledalcev, da so prikrajšani (frustracijski nered), nered zaradi posameznih prestopnikov (izobčenski neredi), nered zaradi izražanja političnega prepričanja (protestni shodi), nered zaradi navzkrižja gledalcev, navijaških skupin, ki so po navadi najnasilnejši (konfrontacijski neredi), in pa nered, ki izbruhnejo zaradi čustvenih napetosti, zmage ali poraza (izrazni neredi) (Kmet 2007, 271). Stopnje nasilja pa so drugačne, in sicer verbalno nasilje, usmerjeno predvsem proti sodnikom in igralcem, ter metanje predmetov, naslednja stopnja so spopadi med navijaškimi skupinami, tretja stopnja pa prostorsko ni vezana na prostor prizorišča, temveč se dogaja drugod in zajema veliko elementov vandalizma (Kmet 2007, 272).

7 GLASBENI, ŠPORTNI IN DRUGI JAVNI DOGODKI

Glasbeni dogodki privabijo drugačno občinstvo kot športni ali drugi javni dogodki. Profil občinstva torej variira. Lahko privabi več žensk, otrok, posameznikov s posebnimi potrebami, starejših ljudi itd. Zaradi tega je treba upoštevati več dejavnikov, in sicer tudi, kako bodo obiskovalci uporabljali zgradbo oz. območje in kako se bodo tam gibal. Zaradi vsega naštetega variira tudi tip varnostnikov in rediteljev na prireditvi. Tip varnostnega osebja na nogometni tekmi bo drugačen kot na koncertu, kjer je tip obiskovalcev spet odvisen od glasbene zvrsti. Pri organizaciji glasbenih dogodkov je pomembno, ali se glasbeni dogodek odvija na prostem, na stadionu ali v dvorani. Športni stadioni v vedno večjem številu gostijo različne glasbene dogodke, zaradi česar mora biti prilagojen tudi načrt evakuacije (npr. evakuacija z balkonov na zelenico). Varnostni načrti morajo biti prilagojeni ali pa napisani znova. Pri organizaciji varovanja prireditve je treba upoštevati vse zgoraj naštete vidike.

Število obiskovalcev je omejeno predvsem zaradi omogočanja varnega vstopa v objekt in izstopa iz objekta, varne in udobne nastanitve med dogodkom ter izvedbe evakuacije (HSE 1999, 138).

Ob izvedbi glasbenega dogodka je treba upoštevati območja, kjer je gibanje obiskovalcev oteženo, prepovedano ali kakorkoli drugače omejeno. To so območja kot npr. zaodrje, balkoni, območje z zvočno in s svetlobno opremo ter območje, kjer se nahaja mešalna enota, območje za fotografe, gostinska podjetja in delno območje, namenjeno prodaji promocijskega materiala. Gibanje je omejeno tudi na dostopih do požarnih stopnic, do nadzorne sobe itd.

Zavarovati je treba vhode (za nastopajoče, medije, obiskovalce itd.) oz. vstopne lijakke ter morebitne prostore, kjer so nameščene kemične toalete in garderobe, intervencijske dovoze, območja, kjer se prodajajo vstopnice, itd. Točke ob odru, ki vodijo v zaodrje, morajo biti dodatno varovane oz. nadzorovane. Parter oz. igrišče, spremenjeno v parter, mora biti varno za obiskovalce in mora omogočati dostop do izhodov, toalet, gostincev in promocijskega materiala. Lahko se zgodi, da obiskovalci glasbene prireditve stadiona oz. prireditvenega prostora ne poznajo. V temu primeru morajo biti nameščene dodatne označbe, razporejenih pa mora biti tudi več rediteljev, ki obiskovalce informirajo in usmerjajo. Pregledati je treba prehode, predvsem na balkonih, in ugotoviti, katera območja na stadionu ne omogočajo dobrega pogleda na oder – ta območja se po navadi za občinstvo zapre. Prehode je treba

sprostiti oz. razširiti z odstranitvijo določenih sedežev. V obzir je treba vzeti, da bodo obiskovalci s slabšimi sedeži želeli migrirati na druge dele stadiona, kar lahko povzročijo večjo gostoto obiskovalcev na določenih območjih, kar je lahko potencialno nevarno. Premiki obiskovalcev na območja izven zakupljenega po navadi niso dovoljeni (HSE 1999, 140–145).

Poseben problem pri izvedbi javnih dogodkov (predvsem koncertov in športnih prireditvev) predstavlja čas prihoda obiskovalcev. Do problema prihaja, če veliko obiskovalcev pride na območje prireditve istočasno. To je tipično predvsem za dogodke, ki se odvijajo v večernih urah, in pa za glasbene dogodke. V takšnih primerih je število obiskovalcev, ki naenkrat pritisne na vstopne točke, zelo veliko. Obiskovalce se zato poziva, da na prireditev pridejo vsaj eno uro pred začetkom programa.

Evakuacijski načrt mora biti v primeru, da glasbeni dogodek poteka na stadionu, prilagojen. Pri izvedbi koncerta se del občinstva zadržuje na parterju, ki je v primeru športnega dogodka zelenica oz. igrišče (HSE 1999, 138). Pomembno je tudi, ali gre za stoječi ali sedeči koncert. V primeru, da se na stadionu oz. na igrišču glasbeni dogodek odvija prvič, se bo občinstvo na navodila odzivalo počasneje, kot če bi šlo za običajen športni dogodek. Vsa komunikacija z reševalci in gasilci poteka prek varnostne službe in njihovih postaj.

Glasbeni dogodki na stadionu se razlikujejo od ostalih (npr. športnih) dogodkov, ki se tam odvijajo. Zaradi tega je treba vse, ki delajo na dogodku, primerno informirati. Predvsem varnostniki, policisti, reševalci in gasilci morajo podrobno poznati načrt prireditvenega prostora. Ker na dogodkih ne delajo vedno isti zaposleni, je treba osvežiti navodila pred vsakim večjim dogodkom. Zaposlenim se lahko za boljšo orientacijo razdeli zemljevide. Na ta način se učinkovitost zaposlenih poveča, lažje usmerjajo obiskovalce in so v svoje delo bolj prepričani. Ker na tovrstne glasbene prireditve pride veliko ljudi, nekateri že več ur pred začetkom, mora nadzorna soba začeti delovati prej kot običajno in dalj časa kot običajno. Takšne situacije je treba pričakovati in namestiti dodatne ograje oz. kako drugače obiskovalcem preprečiti dostop na prireditveni prostor. Lahko pa se zgodi, da obiskovalci na vhode pritisnejo tik pred začetkom dogodka, kar je pogosteje na športnih prireditvah. Oba scenarija zahtevata primerno usposobljenost varnostnega osebja. Po koncu dogodka se obiskovalce pozove k odhodu in se jih usmeri k najbližjim izhodom. Vračanje v dvorano ali na stadion je v večini primerov onemogočeno, kakršnikoli izgubljeni predmeti so zbrani na recepciji ali na katerem drugem zbirnem mestu. V primeru glasbenih dogodkov, ki se odvijajo

v športnih prostorih, se pogosto zgodi, da obiskovalci območja ne poznajo. Zaradi tega je treba zaposliti več varnostnikov, ki bodo razporejeni na vitalne točke prireditvenega prostora (HSE 1999, 138–149).

Glasna glasba je moteča in vpliva na prenos informacij med varnostnim osebjem. Zadostno število varnostnikov mora biti opremljenih s komunikacijskimi sredstvi. Prav tako glasna glasba vpliva na učinkovitost zaposlenih. Najtežje delo imajo zaposleni v bližini ozvočenja ali na več dni trajajočih glasbenih prireditvah. Na učinkovitost zaposlenih vplivajo tudi provokacije obiskovalcev, ki so najpogostejše na športnih prireditvah (HSE 1999, 146). V arenah, kot je npr. dvorana Stožice, lahko poteka več različnih tipov dogodkov. Lahko gostijo tako športne kot glasbene dogodke. Varnostni načrt za posamezno areno je po navadi izdelan vnaprej (z določenimi pogodbeniki). V primeru, da pri izvedbi varovanje sodeluje zunanja varnostna služba, morata biti varnostni načrt in tudi ocena tveganja sporočena sodelujoči službi. Pri pripravi na dogodke z višjo oceno stopnje nevarnosti, kot so npr. soočenja rivalskih nogometnih klubov, se je treba dogovoriti o vseh nalogah in obveznostih ter odgovornostih vsega varnostnega osebja. Obstajati mora učinkovita vertikalna linija poveljevanja, naloge vseh varnostnikov in rediteljev pa morajo biti jasno definirane (HSE 1999, 147).

Treba je poskrbeti tudi za parkirna mesta nastopajočih in obiskovalcev. Poskrbeti je treba, da so parkirišča gostujočih navijačev ločena od preostalih parkirišč in v neposredni bližini njihove tribune. Organizirano mora biti tudi varovanje parkirišč oz. garaž. Varnostniki morajo biti razporejeni tudi v morebitna dvigala in na posebne dele, kot so dovozi do parkirišč ali garaž, na zasilne izhode, dostope do morebitnega zunanjšega dela prireditvenega prostora.

Takšne situacije je treba pričakovati in namestiti dodatne ograje oz. kako drugače obiskovalcem preprečiti dostop na prireditveni prostor. Lahko pa se zgodi, da obiskovalci na vhode pritisnejo tik pred začetkom dogodka, kar je pogosteje na športnih prireditvah. Oba scenarija zahtevata primerno usposobljenost varnostnega osebja. Po koncu dogodka se obiskovalce pozove k odhodu in se jih usmeri k najbližjim izhodom. Vračanje v dvorano ali na stadion je v večini primerov onemogočeno, kakršnikoli izgubljeni predmeti so zbrani na recepciji ali na katerem drugem zbirnem mestu.

7.1 KONCERT 1

Koncert pop skupine One Republic se je odvijal v dvorani Stožice 15. oktobra 2014. Glede na pričakovano strukturo in število udeležencev, pričakovalo se je približno 10.000 ljudi, starih med 15 in 22 let, je bila stopnja tveganja ocenjena za **NIZKO**. Taka ocena je podana, kadar glede na predvidene okoliščine ni pričakovati večjih kršitev reda. Varnostniki so bili razporejeni na vitalne točke prireditvenega prostora, za zagotavljanje varnosti pa je skrbelo 48 rediteljev z vodjo in 85 varnostnikov z vodjo. Nad celotnim prizoriščem se je izvajal tudi nadzor s sredstvi za tehnično varovanje. Vodja varovanja je v nadzorni sobi skupaj z vodjo varovanja s strani policije neprestano usklajeval ukrepe varnostne službe za zagotavljanje reda. V primeru, da v času nepredvidenega dogodka v nadzorni sobi ne bi bilo policije, se policijo na številki 113 obvešča le v izjemnih primerih. Za požarno varnost je skrbelo sedem poklicnih gasilcev, ki so bili razporejeni v bližini odra, v parterju ter na vseh ostalih nivojih dvorane. Za nujno medicinsko pomoč je skrbelo šest zdravstvenih tehnikov ter dva zdravnika v dveh reševalnih vozilih. Koncert je minil brez večjih posebnosti.

7.2 KONCERT 2

Prireditev, na kateri je elektronsko glasbo vrtel DJ David Guetta, je potekala v dvorani Stožice 17. decembra 2010. Predvidevalo se je, da bo prireditev obiskalo okoli 12.000 ljudi, predvsem mladih med 16. in 30. letom starosti. Glede na zvrst prireditve – elektronska glasba, število in strukturo obiskovalcev, ki sami po sebi niso nasilni, so pa nagnjeni k uživanju različnih poživil (speed, ekstazi), izgrediv samih po sebi ni bilo pričakovati. Potencialne predvidene težave so bile le droge, hrup in dehidracija, kar bi lahko predstavljalo tveganje za zdravje obiskovalcev. V primeru, da bi varnostniki naleteli na izmučenega obiskovalca, bi mu morali pomagati iz množice na zrak. Prav zaradi nujenja pomoči in preprečevanja incidentov so morali varnostniki po parterju opravljati preventivne obhode. Zaradi vsega omenjenega je bila ocena stopnje tveganja označena kot **POVEČANA**. Na tovrstnih prireditvah je treba zagotoviti prostor, kjer obiskovalci lahko počivajo oz. se ohladijo. Zagotoviti je bilo treba tudi prostor za stojnico DrogArt ter obiskovalcem omogočiti dostop do pitne vode. Za varnost na prireditvi je skrbelo 80 varnostnikov in 50 rediteljev ter še 81 varnostnikov varnostne službe, ki je bila povabljen k sodelovanju. Za nujno medicinsko pomoč so skrbeli štirje zdravstveni tehniki in dva zdravnika v dveh reševalnih vozilih. Za zagotavljanje požarne varnosti je

skrbelo osem poklicnih gasilcev, večina razporejenih v parterju, ostali pa na vseh nivojih dvorane. Prireditev je minila brez večjih posebnosti.

Kljub temu da sta obe glasbeni prireditvi minili brez posebnosti, pa bi omenila, da tudi v primeru glasbenih prireditev lahko pri posamezniku ali skupini pride do izgube socialne identitete oz. do deindividuacije, kar lahko privede do histerične množice.

7.3 PROTESTI

Protesti po definiciji spadajo pod javna zbiranja. To je segment, ki je zakonsko ločen in drugače obravnavan kot javne prireditve, vendar pa imajo protesti in javna zbiranja veliko značilnosti, ki so si podobne.

Državljeni RS imajo v skladu z 11. členom Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin pravico do mirnega zbiranja in do svobode izražanja, vendar pa se posamezniki ne smejo vmešavati v tujo pravico do mirnega zbiranja (svoboda zbiranja tako ni absolutna pravica in jo je občasno treba omejiti).

Večina obiskovalcev prireditev je miroljubnih, prav tako je večina protestnikov po navadi mirnih, saj želijo le medijsko pozornost in se zavedajo, da bodo v primeru nasilnih demonstracij mediji poročali o neredih, ne pa o zahtevah demonstrantov. Zato je treba spodbuditi nenasilno komunikacijo in prijateljski odnos med policijo, varnostnimi službami in njenimi uslužbenci ter med množico (Giovachino 2013, 40–47). Pokazalo se je celo, da se množica obrne proti posameznikom, ki kažejo pretirano agresivnost (Umek 2013, 34).

Območje demonstracij ali prireditve je treba pred dogodkom natančno pregledati in ugotoviti, ali se na območju nahajajo kakšni (nastavljeni) nevarni predmeti, ki jih je treba pred dogodkom z območja odstraniti. V primeru, da se na prireditvah ali protestih uporabljajo transparenti, je treba poskrbeti, da transparenti ne vsebujejo sovražnega govora ali pozivanja k nasilju. Takšne transparente je treba odstraniti, lastnike transparenta pa je treba legitimirati in evidentirati v policijskemu zapisniku. Pomembno je sodelovanje s protestniki oz. z obiskovalci, saj ob upoštevanju njihovih želja lahko lažje nadzorujemo njihove aktivnosti. Hkrati pa množice ne smemo jemati kot nasprotnika, saj se zato lahko začne vesti kot združeni nasprotnik. Treba je ohraniti primerno ravnotežje med ohranjanjem profesionalnega

odnosa in ščitenjem pravic demonstrantov ter vsesplošno varnostjo. Pred dogodkom (v tem primeru protestom) se morajo sestati predstavniki protestnikov ter predstavniki policije in varnostnih organizacij. Na teh sestankih je treba razrešiti kakršnekoli javne pomisleke. Skupnost mora biti obveščena o tem, kaj naj pričakuje pred dogodkom, med njim in po njem (Giovachino 2013, 40–47).

Na protestih, ki so potekali pred DZ 19. maja 2010 in ki se jih vsi najbolj spomnimo po metanju granitnih kock⁴, je bilo pridržanih 31 oseb in devet policistov laže telesno poškodovanih. Demonstracije »Za boljši socialni položaj dijakov in študentov« sta varovala tako varnostna služba kot tudi policija in njene specialne enote (Policija.si 2010). Na DZ je bilo povzročeno za okoli 27.000 evrov škode (24ur.com 2010).

Zakaj je do tega prišlo? Na prireditvi je bilo prisotnega veliko alkohola, veliko udeležencev pa sploh ni vedelo, zakaj so tam oz. so prišli zaradi zabave. Sprva mirne demonstracije, ki so se kasneje sprevrgle v nasilje in vandalizem, so v veliki meri spodbudile študentske organizacije in študentski funkcionarji. Poleg tega so mladi na ta način izražali tudi svoje nezadovoljstvo s sistemom in predlogom zakona o malem delu (Dnevnik.si 2010). Spodbujanje k nasilju (čeprav se je ŠOS od situacije distanciral) v kombinaciji z alkoholom se je tako sprevrglo v agresivno izražanje nezadovoljstva oz. neke potlačene agresije.

⁴ Povzetek dogajanja na demonstracijah: več tisoč protestnikov (večinoma dijakov) je v Ljubljano, na Prešernov trg, kjer je bil organiziran začetek shoda, prišlo že v dopoldanskih urah, kjer je potekal zabavni program in nagovori Študentske organizacije Slovenije (ŠOS). Že pred uradnim začetkom prireditve je bila potrebna pomoč zdravnika zaradi preveč opite osebe. Po zaključku programa na Prešernovem trgu so se protestniki premaknili pred DZ. Delo varnostnikov je na Prešernovem trgu potekalo brez večjih zapletov. Med premikanjem protestnikov proti DZ, kjer je bil organiziran zaključek shoda, je varnostnik na Beethovnovi ulici osebi v skladu s 43. členom ZZasV-1 preprečil vstop na varovano območje in o tem obvestil policijo. Malo kasneje je skupina ljudi z ozvočenjem želela priti na Trg republike, vendar ji je vodja varnostnikov to skušal preprečiti. Skupina ga je odrinila in se odpravila pred DZ, kjer je začela nagovarjati protestnike. Ko so pričeli nagovarjati protestnike, so proti DZ začeli leteti prvi predmeti. Protestniki so v DZ metali različne predmete, od kamenja, granitnih kock, steklenic do dimnih bomb idr. Na vrtu pred kavarno Maksimarketa so strankam kar z miz jemali pijačo in pepelnike ter jih metali proti DZ. Poskušali so zmetati tudi vse stole, vendar so jim varnostniki namero pravočasno preprečili. Na poslopju so razbili več stekel, zaradi česar je nastala večja gmotna škoda. V zelenico pred parlamentom je priletela celo molotovka, tako da so morale specialne enote policije protestnike obkoliti. Policisti so naredili živi ščit in skušali protestnike premakniti iz Šubičeve ulice proti Kongresnemu trgu, a se protestniki niso dali. Ker protestniki kljub razpustitvi shoda (obvestila o razpustitvi ni slišal skoraj nihče, saj je bilo ozvočenje zelo slabo) niso hoteli oditi, so bili dodatni varnostniki razporejeni na območja, kjer so letele granitne kocke, z namenom, da se to dogajanje čim bolj omeji. Varnostniki so na prošnjo organizatorja udeležence shoda pozivali k odhodu, a se udeleženci niso želeli raziti in so se sklicevali na svobodo gibanja ter na to, da je bil shod prijavljen do 17. ure. Praznjenje prostora je potekalo zelo počasi, varnostniki so z ograjami zapirali pločnike in intenzivneje pozivali k odhodu. Varnostniki so vse situacije rešili brez uporabe fizične sile in ostali na prizorišču še po odhodu večine protestnikov. Policija je zaznala 65 kršitev s področja javnega reda in miru ter obravnavala enajst kaznivih dejanj (Policija.si 2010).

Po podatkih policije (podatka varnostne službe nimam) je bila njihova ocena stopnje tveganja razmeroma **dobra** (nizka do srednja). Glede na pretekle izkušnje niso pričakovali tako množičnih izgrediv, predvsem pa ne tako množičnih izgrediv dijakov – veliko protestnikov je bilo mladoletnih (pridržanih je bilo 15 mladoletnikov) (Policija.si 2010). Pri vsem tem je treba poudariti, da je bil shod organiziran tako, da so se ga lahko udeležili tudi dijaki iz drugih krajev po RS. Veliko udeležencev sploh ni vedelo, zakaj so tam, in so se demonstracij udeležili le zato, ker so imeli opravičen izostanek od pouka in ker se je nekaj dogajalo (na shodu je potekal tudi koncert). Prisotnega je bilo tudi veliko alkohola (glej prilogo 2), eno osebo so reševalci odpeljali na spiranje želodca. Točnega števila udeleženihi policistov policija zaradi operativnih razlogov ni želela posredovati.

7.4 KOŠARKA

V RS do nasilja prihaja predvsem na nogometnih športnih prireditvah. Nogometne tekme pri nas spremljajo predvsem vandalizem, metanje bakel, žaljenje nasprotnika, sodnikov, članov nasprotne ekipe itd. Vandalizem je na nogometnih tekmah postal stalnica, medtem ko nas vandalizem na drugih športnih prireditvah preseneča. Vendar pa je treba poudariti, da napad, ki ga omenjam v nadaljevanju, ni bil edini tovrsten incident pri nas. Leta 1997 je na nogometni tekmi med NK Maribor in NK Mura Branko Šarenac, pomočnik trenerja, sodniku kar na igrišču dal klobuto (Slovenskenovice.si 2014) in to ni edini primer izživljanja nad sodniki. Vseeno pa nas je presenetil nasilen nastop Zorana Predina na tekmi košarkarskega kluba (KK) Union Olimpija in kluba Budivelnik Kiev⁵.

Posnetek incidenta je dostopen na YouTubu pod naslovom »Predin udari sodnika« (https://www.youtube.com/watch?v=Wm0PWqsOFgg) (glej prilogo 3). Ko so trije sodniki v spremstvu varnostnikov odhajali z igrišču, je Zoran Predin, ki je sedel tik ob igrišču, izkoristil priložnost in enega od sodnikov od zadaj udaril v glavo. Kljub agresivnemu vzdušju v dvorani

⁵ Kratek povzetek dogajanja na tekmi Uniona Olimpije in ukrajinskega Budivelnik Kieva: tekma se je odvijala 19. februarja 2014 v dvorani Stožice. Gledalcev je bilo veliko, dvorana je bila skoraj polna. Nekaj pomembnejših oseb je sedelo na sedežih neposredno ob igrišču, med njimi tudi pevec Zoran Predin. Del sedežev neposredno ob igrišču je namenjen pomembnejšim gostom. Gledalci iz vrste neposredno ob igrišču so se že ob nekaterih prejšnjih odločitvah sodnika odzvali precej burno. Varnostna služba je vrsto ob igrišču obstopila, vendar pa zahteve po odstranitvi gledalcev ni bilo. 17 sekund pred koncem tekme, ko je Olimpija zaostajala dve točki, je sodnik izrekel sporno odločitev. Navijači so ga glasno izžvižgali, nekateri so metali na igrišče smeti. Ker so navijači, zaradi pristranskega sojenja, postajali nasilni, je morala sodniška ekipa (trije sodniki) dvorano zapustiti v spremstvu varnostnikov (Siol.net 2014b). Ko so sodniki v spremstvu varnostnikov zapuščali igrišče v dvorani Stožice, je Zoran Predin izkoristil nepozornost varnostnikov in enega izmed sodnikov od zadaj udaril v glavo. Zoran Predin je sicer skozi celoten potek tekme vstajal s sedeža in bil vidno nejevoljen.

se na posnetku vidi, da je napad Predina varnostnike presenetil in da na takšen dogodek niso bili pripravljeni. Omeniti je treba še to, da je Olimpija eden izmed redkih evropskih klubov, kjer lahko nekaj izbrancev sedi neposredno ob igrišču.

Zakaj je do tega sploh prišlo? Odzivi navijačev na tekmah so posledica stresa. Gledalci imajo med ogledom tekme občutek, da stvari niso v njihovih rokah, da lahko dogajanje samo opazujejo. Stres se le kopiči, sprostiti pa se ga ne da. Zaradi tega na športnih prireditvah prihaja tudi do incidentov. Sama sem skozi delo na športnih prireditvah ugotovila, da je RS zelo majhna država z razmeroma malo incidenti in prav zaradi tega se pogosto obnašamo skorajda naivno in mislimo, da se neka situacija pri nas ne more zgoditi oz. dogodka zaradi tega, ker se nikoli nič ne zgodi, niti ne pričakujemo. Incident z Zoranom Predinom sem opazovala iz neposredne bližine in moram reči, da so bila res prisotna močna čustva, saj je bilo sojenje pristransko. Rezultat je bil izjemno tesen, in kljub temu da se je jasno nakazovalo, da so nekateri posamezniki postali jezni in agresivni, ni prišlo do zahteve po njihovi odstranitvi iz dvorane. Do takšne zahteve verjetno ni prišlo tudi zaradi dejstva, da je bila agresivna oseba znan slovenski glasbenik. Poleg tega v vrsti ob igrišču sedijo le pomembnejši gostje. Prav zaradi tega je bil ta izgredek še bolj presenetljiv, saj je Zoran Predin zvest navijač, avtor himne Eurobasketa in velik športni navdušenec. Njegova ravnanja bi morala biti primer zgledega športnega navijanja.

Sicer pa so varnostni načrti za košarkarske tekme podobni, saj je glede na število in strukturo obiskovalcev ter druge okoliščine ocena stopnje tveganja za tovrstne prireditve **NIZKA**. Glede na pretekle izkušnje in naravo ter program prireditve namreč ni pričakovati hujših kršitev reda. Varnostniki so sicer razporejeni po celotnem prireditvenem prostoru, za potrebe varovanja pa so pred vhode po navadi postavljene usmerjevalne ograje.

Glede na varnostni načrt za tekmo med KK Olimpija in KK Krka, ki je potekala v Hali Tivoli 24. maja 2014, je nizka ocena ogroženosti posledica predvidenega števila in strukture obiskovalcev. Zaradi nizke ogroženosti je za zagotavljanje varnosti na tekmi skrbelo devet rediteljev, deset varnostnikov z vodjo, dva poklicna gasilca ter eno reševalno vozilo z ekipo dveh zdravstvenih tehnikov. Sodelovanje s policijo je bilo omejeno na primere, ko vodja varovanja nujno potrebuje pomoč policistov ali če gre za ugotovitev ali sum kaznivega dejanja.

7.5 NOGOMET

Neredi na nogometnih tekmah niso novost, pravzaprav postajajo vedno bolj običajen pojav. Na srečo v RS ne prihaja do katastrofalnih izbruhov nasilja, pa vendar se dogaja v sicer manjšem obsegu in z blažjimi posledicami. Svet Evrope je leta 1987 sprejel Evropsko konvencijo o nasilju in neprimernem obnašanju na športnih prireditvah, leta 1992 jo je prevzela tudi RS (Košir 1999, 225). Sicer pa v RS nimamo nobenega zakona, ki bi specifično urejal problematiko navijaštva. Red in mir se je na nogometni tekmi med NK Maribor in NK Olimpija vzdrževal s pomočjo zasebne varnostne službe.

Gre za rivalska kluba, kjer so neredi postali stalnica. Na nogometni tekmi je organizator s pomočjo varnostne službe zagotavljal varnost in pravilen potek prireditve, prisotni so bili tudi policisti, ki so skladno s svojimi pristojnostmi delovali zoper posameznike. Ko je prišlo do prvih neredov, se je policija premaknila na položaj, kjer bi lahko posredovali, če varnostna služba ne bi mogla sama zagotoviti varnosti (27. člen ZJZ).

Nogometna tekma med NK Maribor in NK Olimpija⁶ se je odvijala v Stožicah 2. marca 2014. Glede na varnostni načrt se je predvidevalo, da bo tekmo obiskalo okoli 3000 obiskovalcev. Zaradi preteklih izkušenj, ko je na podobnih tekmah že prihajalo do napadov navijačev na varnostnike in policiste ter do množičnega prižiganja pirotehničnih sredstev, uničenja stolov ter drugega inventarja, je bila ocena stopnje tveganja za to prireditev **VISOKA**. Možno je bilo pričakovati hujše kršitve reda, pri čemer bi bilo udeleženo večje število ljudi. Lahko bi prišlo tudi do ogrožanja varnosti ljudi, ne samo varnostnikov in policistov, ter uničenja in poškodovanja javne prometne infrastrukture. Varnostniki so bili razporejeni po celotnem prireditvenem prostoru v skladu z varnostnim načrtom. Na vhodih se je opravljala personalizacija – obiskovalci so lahko vstopili le z osebnim dokumentom in karto, na kateri

⁶ Kratek povzetek dogajanja na tekmi: kljub temu da se je tekma začela mirno, je do prve prekinitve prišlo že 20 minut po začetku, saj so navijači Olimpije na igrišče metali pirotehnična sredstva. Tekma se je po prekinitvi nadaljevala in mirno tekla do polčasa. Kmalu po polčasu je bilo treba tekmo zopet prekiniti, saj so navijači Olimpije znova začeli metati pirotehnična sredstva, eden od njihovih navijačev pa je po prerivanju s policisti in z reditelji tudi stekel na zelenico in se pognal proti igralcu Vršiču. Pri tem je treba omeniti pomembno dejstvo, da je igralec Olimpije Dare Vršič le nekaj dni pred tekmo prestopil na stran NK Maribora, kar je še dodatno pogrelo čustva navijačev Olimpije. Green Dragonsi so na tekmi tudi zažgali lutko, oblečeno v njegov dres (glej prilogo 1) ter igralcu neprestano skandirali žaljivke in mu žvižgali. Gasilci so med prekinitvijo z zelenice pobrali pirotehniko. Tekma se je nato nadaljevala, a je bila zopet prekinjena, ko so na igrišče spet poletele petarde in bakle. Na tekmi tudi ni manjkalo rasističnih opazk, ki so bile namenjene temnopoltemu igralcu Maribora, zaradi česar je bila tekma tik pred koncem prekinjena še tretjič. Tekma se je končala z rezultatom 3 : 0 za NK Maribor (Zurnal24.si 2014a; RTVSLO.si 2014).

sta bila navedena ime ter priimek obiskovalca. S pomočjo usmerjevalnih ograj in ustvarjanja vstopnih lijakov sta pregled posameznikov in kontrola obiskovalcev potekala lažje. Zaradi visoke stopnje tveganja je bilo za zagotavljanje varnosti na prireditvi 31 rediteljev in 150 varnostnikov skupaj z vodjo. Za požarno varnost je skrbelo osem poklicnih gasilcev (ki so bili razporejeni predvsem na točke ob tribunah navijačev Green Dragons in Viole), za zagotovitev nujne medicinske pomoči pa sta bili organizirani dve reševalni vozili z dvema zdravniškima tehnikoma v vsakem vozilu. Vodja varovanja je bil skupaj z vodjo varovanja policije v varnostnonadzorni sobi, kjer sta ves čas usklajevala ukrepe varnostne službe za zagotavljanje javnega reda in miru.

8 SKLEPI IN ZAKLJUČKI

V svoji diplomski nalogi sem si zadala dve hipotezi, ki sem ju skozi celotno diplomsko nalogo želela preveriti. Prva hipoteza se je glasila, da največje tveganje na javni prireditvi predstavlja nepredvidljiv posameznik in ne toliko množica. Skozi čas se je oblikovalo več teorij, ki pojasnjujejo obnašanje množic. Teorije so se skozi zgodovino spreminjale in dopolnjevale, tako da danes množice proučujemo na podlagi dolgoletnih izkušenj in dogodkov. Reicherjev model socialne identitete se da lepo aplicirati na vse primere množic, varnostne službe pa lahko na ta način in na osnovi lastnih izkušenj in znanj predvidijo obnašanje množice na katerikoli prireditvi. Prav tako lahko varnostna služba na osnovi svojih izkušenj predvidi obnašanje navijaških skupin, na osnovi poznavanja trenutnega stanja v športnem klubu, odnosov med navijaškimi skupinami oz. zahtev in idej protestnikov pa lahko predvidi tudi morebitna neželena ravnanja in dogodke, na katere se mora predhodno pripraviti in jih, če se le da, predvideti v varnostnem načrtu. Po mojem mnenju večje tveganje na javni prireditvi predstavlja nepredvidljiv posameznik. Posamezniki lahko zaradi uživanja drog in alkohola, določenega čustvenega stanja, bolezni ipd. ravna zelo nepredvidljivo, zato nas posameznikova dejanja veliko bolj presenetijo kot pa dejanja množice. Lažje se namreč pripravimo na obnašanje celotne skupine, kot pa na ravnanja deviantnega posameznika znotraj nje.

Ko govorimo o množici, nekako že pričakujemo, da bo zaradi večjega števila ljudi tudi večje število izzivov. Tako smo v primeru tekme med NK Olimpija in NK Maribor že pričakovali, da bo prišlo do neredov. Prvič zato, ker gre za rivalska kluba, in drugič, ker se navijači (ne glede na to, za kateri klub gre) pogosto poslužujejo huliganskih potez v želji po psihični nadvladi nad nasprotnikom, njegovimi navijači in ekipo. Huliganstvo se je tako že poistovetilo z nogometnimi in drugimi tekmami. Pri tem bi omenila še nasilno (vandalsko) obnašanje množice pred DZ leta 2010, ko so letele granitne kocke. Policija je bila, glede na njihov varnostni načrt in oceno stopnje tveganja, nad dejanji protestnikov presenečena. Glede na povprečno starost udeležencev, količino popitega alkohola in propagando s strani študentskih organizacij pa bi lahko dogodke pričakovala. V povezavi s tem bi omenila še dogodke iz leta 2012, ko je bila policija proti protestnikom prisiljena uporabiti vodni top. Razlog za to bi zopet lahko iskali v količini popitega alkohola, vendar tudi v večanju nezadovoljstva med prebivalci RS, lahko pa tudi v zavedanju, da mirni protesti ne rešijo

ničesar. Vsekakor pa glede na videno ni smiselno delovati na način preprečevanja agresivnih množičnih izbruhov, temveč v smeri, da bi jih v prihodnosti znali razumeti in predvideti.

Zaključim lahko, da je odgovor na prvo hipotezo nedvomno ta, da nas bolj preseneti nasilen nastop posameznika kot pa nasilen nastop množice. Še posebej pa nas preseneti, če nasilno dejanje stori oseba, ki bi morala biti za zgled drugim. Prvo hipotezo zato glede na proučeno literaturo in svoje izkušnje pri delu na javnih prireditvah torej POTRDIM.

Druga hipoteza, ki sem si jo zastavila, pa se je glasila, da je ocena stopnje tveganja na športnih prireditvah višja kot na glasbenih. Ocena stopnje tveganja je izdelana za vsako prireditev posebej in je odvisna od njenih specifičnih lastnosti. Na oceno stopnje tveganja vpliva veliko dejavnikov, in sicer točenje alkohola, zvrst glasbe, ali gre za koncert ali prireditev, kjer se vrti elektronska glasba, ali gre za športno prireditev, kjer se bosta pomerila rivalska kluba ali pa gre za športno prireditev, katere izid niti ni več pomemben, število obiskovalcev itd. Vsi ti dejavniki vplivajo na oceno stopnje tveganja in v splošnem ne velja pravilo, da so športne prireditve ocenjene z višjo stopnjo tveganja kot glasbene. Športne prireditve kot npr. gimnastika in odbojka skoraj nikoli niso označene kot visoko rizične, saj sam tip športa in tip obiskovalcev ne zbuja nobenih večjih varnostnih vprašanj. Medtem ko npr. pop koncert privabi skoraj isto publiko kot koncert elektronske glasbe, pa je prvi označen kot nizko rizičen, drug pa kot prireditev s povečanim tveganjem. Kljub pretežno enakemu številu obiskovalcev in podobni starostni skupni je stopnja tveganja različna, saj tveganja ne predstavljajo nasilni posamezniki, temveč njihova nagnjenost k uživanju drog oz. alkohola. Skratka, varnostni načrt je za vsako prireditev posebej izdelan dokument, vsebovana ocena stopnje tveganja pa ni vezana na to, ali gre za športno ali glasbeno prireditev, temveč na specifičnost publike, ki bo prireditev obiskala. Tako se je na nogometni tekmi med NK Olimpija in NK Maribor pričakovalo večje število neredov zaradi udeležbe navijaških skupin, na košarkarski tekmi med KK Olimpija in KK Budivelik Kiev, ki se je udeležila tudi navijaška skupina Green Dragons, pa je bila ocena stopnje tveganja nizka, saj ni bilo udeležbe nasprotne navijaške skupine, na splošno pa je bilo občinstvo na tekmi nekonfliktno. Na koncu je do incidentov prišlo na obeh športnih prireditvah. Glasbeni nastop skupine One Direction je bil označen kot nizko tvegan, nastop Davida Guette pa kot dogodek s povečanim tveganjem, vendar ne na enem ne na drugem dogodku ni prišlo do incidentov. Pri tem bi omenila še proteste iz leta 2010. Policija jih je označila kot dogodek, ki nima večjih varnostnih tveganj, pa je prišlo do hudih neredov.

Glede na prebrano, videno in ugotovljeno drugo hipotezo OVRŽEM. Kljub temu pa lahko zaključim, da je na športnih prireditvah (npr. nogomet, košarka, vaterpolo, hokej itd.) zaradi navijaških čustev na splošno pričakovati več incidentov kot na glasbenih prireditvah, a hkrati ni pričakovati incidentov na gimnastičnih tekmah, medtem ko na koncertu metal skupine (ali v našem primeru na koncertu elektronske glasbe) lahko pričakujemo kak neljub dogodek, vsekakor pa ne moremo zanemariti vpliva histerične publike. A tega ne morem posplošiti. Zaključim lahko le, da je treba poznati širšo sliko, dogajanje v klubu, rezultate preteklih tekem, kakšne privrženca oz. občudovalce ima določena skupina ali glasbeni izvajalec, stanje v državi, starost obiskovalcev prireditve itd. – seznam je praktično neskončen. Če vse to povežem še s protesti, pa lahko rečem, da tip prireditve ne določa tveganja. Tveganje predstavljajo obiskovalci.

Skozi izdelavo diplomske naloge sem prišla tudi do nekaterih zaključkov, ki se nanašajo predvsem na zakonodajo. Pomanjkljivosti sem opazila predvsem na področju definiranja nevarnih snovi. Seznam je dokaj pomanjkljiv in bi lahko bil obsežnejši oz. podrobnejši. Marsikateri vsakdanji predmet lahko postane nevarna snov (npr. na tekmi med KK Olimpija in KK Budivelik Kiev so obiskovalci v sodnike metali kovance). Naslednja pomanjkljivost, na katero sem naletela, je občasna neskladnost pojmov varnostnik – reditelj in varnostna služba – rediteljska služba. Varnostnik in reditelj sta namreč dva zelo različna pojma, saj gre v tem primeru za popolnoma drugačna pooblastila. Po pregledu zakonodaje na področju zasebnega varovanja sem prišla do zaključka, da se pojma ne uporabljata skladno. Prav tako bi lahko prišlo do izboljšav glede prepovedi udeležbe na tekmi. Lahko bi se bolj zgledovali po angleškemu sistemu zakonodaje. Čeprav policija po novem lahko prepove udeležbo na tekmi, je to v RS precej nova zadeva, ki bi se morala izvajati zelo strogo, saj nasilje in vandalizem na tekme ne sodita. Poleg vsega naštetega bi omenila še prodajo alkohola oz. njeno omejevanje. Kljub temu da imamo Slovenci že nekakšno kulturo pitja alkohola na javnih prireditvah, menim, da bi bila vnovična uvedba zakona, ki omogoča točenje alkohola na športnih prireditvah, nesmiselna, saj alkoholizirano občinstvo uniči čar navijanja, poleg tega pa bi imelo varnostno osebje s takšnim občinstvom precej več dela, kot ga ima sedaj, če že ne varnostnega, pa zagotovo medicinsko.

Nadaljnje izboljšave pri organizaciji in varovanju javnih prireditev pa bi lahko bile usmerjene predvsem v pogostejše izvajanje izobraževanja o evakuaciji in njeni izvedbi. Menim, da ta znanja niso dovolj pogosto obnovljena, hkrati pa so to tudi zelo specifična znanja, ki

zahtevajo trening, saj v stresni situaciji tako obiskovalci kot varnostno osebje lahko delujejo nerazumno. Zaželeno bi bilo tudi bolj poglobljeno sodelovanje med organizatorjem prireditve in izvajalcem varovanja. Organizatorji prireditve se po navadi ne zavedajo, da določene njihove zahteve oz. določila (bodisi glede pijače, prodaje promocijskega materiala, zahtev glede prireditvenega prostora, kart, zahteve nastopajočih itd.) lahko zelo otežijo izvedbo varovanja. Več vrst zapestnic (kart) in razdelitev parterja na različne odseke lahko izvedbo varovanja izredno oteži, varnostno osebje pa je zaradi raznovrstnih informacij zmedeno in posledično slabo organizirano. Organizator prireditve bi moral bolj poglobljeno sodelovati z varnostno službo, saj prireditveni prostor najboljše pozna.

Kot sem že večkrat omenila, si je treba prizadevati za prijateljski odnos med varnostniki in obiskovalci. Ne nazadnje so varnostniki tam za to, da omogočijo varno izvedbo prireditve. Obiskovalci se na stopnicah in prehodih ne smejo zadrževati, a ne zato, ker jim varnostno osebje ne privošči dobrega pogleda na oder, temveč zato, ker so stopnice glavna evakuacijska pot, ki mora biti prosta ves čas prireditve. Obiskovalci pogosto ne razumejo, da so določene omejitve glede gibanja in zadrževanja na prireditvenem prostoru sprejete zaradi njihove varnosti. Treba pa se je truditi tudi za prijateljski odnos med policijo in varnostno službo, saj bodo najboljše rezultate dosegli s sodelovanjem in ne s tekmovanjem.

9 LITERATURA

1. 24ur.com. 2010. *FOTO: 27 tisoč evrov za razbita stekla*. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/slovenija/foto-kdo-bo-placal-za-27-tisoc-evrov-skode.html> (25. maj 2015).
2. Corn, Tjaša. 2014. *Načrtovanje velikih športnih dogodkov – s kakšnimi varnostnimi izzivi se soočajo organizatorji?* Dostopno prek: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=65767&lang=eng> (21. marec 2015).
3. Čas, Tomaž. 2001. *Privatizacija varnostnih storitev in analiza dejavnosti zasebnovarnostnih služb v sodobni družbi*. Dostopno prek: http://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2001/01/RKK2001-01_TomazCas_PrivatizacijaVarnostnihStoritev.pdf (23. marec 2015).
4. Čerpnjak, Matej. 2010. *Vloga zasebnih varnostnih služb in njihovo sodelovanje s policijo v Republiki Sloveniji: primer javnih prireditev*. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska_dela_1/pdfs/mb11_cerpnjak-matej.pdf (21. marec 2015).
5. Dnevnik.si. 2010. *Socialna psihologinja Uletova: Nasilje je posledica neartikuliranega gneva mladih*. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042360920/zdravje/arhiv/1042360920> (25. maj 2015).
6. Finančni slovar. 2015. *Tveganje*. Dostopno prek: <http://www.financnislovar.com/definicije/tveganje.html> (23. marec 2015).
7. Gasilec.net. 2015. *Požarna straža*. Dostopno prek: [http://www.gasilec.net/uploads/datoteke/Po%C5%BEarna%20stra%C5%BEa_final\(1\).pdf](http://www.gasilec.net/uploads/datoteke/Po%C5%BEarna%20stra%C5%BEa_final(1).pdf) (20. marec 2015).

8. Gerič, Tadej. 2006. *Privatizacija vojaške logistike: primer ameriških sil v Iraku* (Diplomsko delo). Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Geric-Tadej.PDF> (23. marec 2015).
9. Giovachino, Monica. 2013. *Managing Large-Scale Security Events: A Planning Primer for Local Law Enforcement Agencies*. Dostopno prek: http://www.nccpsafety.org/assets/files/library/Managing_Large-Scale_Security_Events.pdf (20. marec 2015).
10. Glas, Martina. 2005. *Nasilje na športnih terenih: primerjava Slovenije in Hrvaške*. Dostopno prek: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=28260&lang=slv> (20. marec 2015).
11. Gostiša, Ivo. 2004. *Varnost na javnih prireditvah*. Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2004/varnost.pdf> (19. marec 2015).
12. Had.si. 2010. *Protesti*. Dostopno prek: <http://www.had.si/blog/wp-content/uploads/2010/05/policija-pred-parlamentom-06.jpg> (26. maj 2015).
13. HSE - Health and Safety Executive. 1999. *The event safety guide*. Dostopno prek: http://www.qub.ac.uk/safety-reps/sr_webpages/safety_downloads/event_safety_guide.pdf (22. marec 2015).
14. Kmet, Saša. 2007. *Psihologija množice z vidikov »navijaškega« nasilja*. Dostopno prek: http://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2007/03/RKK2007-03_SasaKmet_PsihologijaMnozice.pdf (23. marec 2015).
15. Košir, Matej. 1999. *Nasilje na športnih prireditvah – zatirati ali nadzirati?*. Dostopno prek: http://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/1999/03/RKK1999-03_MatejKosir_NasiljeNaSportnihPrireditvah.pdf (26. marec 2015).
16. Meško, Gorazd, Mahesh K. Nalla in Andrej Sotlar. 2005. *Policisti in zasebni varnostniki – veliki in mali bratje*. Dostopno prek: http://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2005/02/RKK2005-02_Mesko_Nalla_Sotlar_PolicistiInZasebniVarnostniki.pdf (23. marec 2015).

17. Ministrstvo za notranje zadeve. 2015a. *Zasebno varovanje*. Dostopno prek: http://www.mnz.gov.si/si/mnz_zas_vas/zasebno_varovanje_detektivi/zasebno_varovanje/ in ZZasV-1 (16. marec 2015).
18. --- 2015b. *Javni shodi in javne prireditve*. Dostopno prek: http://www.mnz.gov.si/si/mnz_zas_vas/drustva_ustanove_shodi_prireditve/javni_shodi_in_javne_prireditve/ (16. marec 2015).
19. Pečar, Janez. 2000. *Privatizacija in komercializacija policijskih dejavnosti v dihotomiji državno – zasebno*. Dostopno prek: http://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2000/04/RKK2000-04_JanezPecar_PrivatizacijaPolicijskihDejavnosti.pdf (23. marec 2015).
20. Policija.si. 2010. *Med včerajšnjimi izgredi pred državnim zborom policija ravnala strpno in strokovno*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/index.php/component/content/article/35-sporocila-za-javnost/8389-izjava-za-javnost-izgredi> (20. maj 2015).
21. --- 2013. *Analiza: aktivnosti policije ob protestih na območju Republike Slovenije (v letu 2012)*. Dostopno prek: http://www.policija.si/images/stories/Statistika/jrm/PDF/Analiza_aktivnosti_policije_med_protesti_2012.pdf (24. marec 2015).
22. --- 2015. *Brez vandalizma je lepše – zaustavimo ga!*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/index.php/o-policiji/445-brez-vandalizma-je-lepe-zaustavimo-ga?lang=> (20. marec 2015).
23. Portal za varnost in zdravje pri delu. 2015. *Ocenjevanje stopnje tveganja*. Dostopno prek: <http://www.osha.mdds.gov.si/varnost-in-zdravje-pri-delu/informacije-potemah/ocenjevanje-tveganja> (15. marec 2015).
24. Potočnik, Davorin. 2012. *Načrtovanje in izvajanje evakuacije na Mestnem stadionu ob jezeru v Velenju*. Dostopno prek: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=29790> (20. marec 2015).

25. Renko, Anja. 2010. *Nasilje na študentskih protestih je bilo predvidljivo*. Dostopno prek: http://www.drugisvet.com/novice/nasilje_studentski_protesti.html (28. maj 2015).
26. RTVSLO.si. 2014. *Foto/video: Tri prekinitve, trije zadetki in – zmaga Maribora*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/sport/nogomet/prva-liga/foto-video-tri-prekinitve-trije-zadetki-in-zmaga-maribora/331059> (25. maj 2015).
27. Selišnik, Franjo. 2011. *Huliganstvo kot kazenskoopravni delikt*. Dostopno prek: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=28260&lang=slv> (20. marec 2015).
28. Sintal.si. 2015. *Varovanje prirediteljev*. Dostopno prek: <http://www.sintal.si/storitve-varovanja/varovanje-prirediteljev/> (21. marec 2015).
29. Siol.net. 2010a. *Protesti*. Dostopno prek: <http://epiphany.blog.siol.net/files/2010/05/Untitled3.jpg> (26. maj 2015)
30. --- 2014b. *Škandal na tekmi Olimpije: Zoran Predin udaril sodnika*. Dostopno prek: http://www.siol.net/sportal/kosarka/2014/02/skandal_na_tekmi_olimpije_zoran_predin_udaril_sodnika.aspx (21. marec 2015).
31. --- 2014c. *Zoran Predin udari sodnika*. Dostopno prek: <http://markom.watoc.org/wp-content/uploads/2014/02/Predin-2.jpg> (26. maj 2015).
32. --- 2014d. *Zoran Predin udari sodnika*. Dostopno prek: http://psn.sdn.si/sn/img/s975x650/14/051/635284785418571996__mal0700.jpg (26. maj 2015).
33. Slovenskenovice.si. 2014. *Predin mahnil, Olimpija plačala, Evropa ogorčena*. Dostopno prek: <http://www.slovenskenovice.si/sport/time-out/predin-mahnil-olimpija-placala-evropa-ogorcena> (26. maj 2015).
34. Sotlar, Andrej in Tomaž Čas. 2011. *Analiza dosedanjega razvoja zasebnega varovanja v Sloveniji – med prakso, teorijo in empirijo*. Dostopno prek:

http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/KRIMINALISTIKA/RKK_3-2011.pdf (23. marec 2015).

35. Ulcej, Dejan. 2008. *Privatizacija obveščevalne dejavnosti*. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/ulcej-dejan.pdf> (23. marec 2015).
36. *Uredba o obveznem organiziranju službe varovanja na javnih prireditvah*. Ur. l. RS, št. 22/10 in 17/11 – ZZasV-1. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED5288> (10. marec 2015).
37. *Uredba o splošnih ukrepih v športnih objektih na športnih prireditvah*. Ur. l. RS, št. 70/03 in 96/05. Dostopno prek: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED2984> (10. marec 2015).
38. Vršec, Miran. 2009. *Varovanje javnih zbiranj*. Dostopno prek: <http://www.planetgv.si/upload/files/event2009/VrsecMiran.pdf> (15. marec 2015).
39. *Zakon o javnih zbiranjih (ZJZ-UPB5)*. Ur. l. RS, št. 64/11. Dostopno prek: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1455> (10. marec 2015).
40. *Zakon o zasebnem varovanju (ZZasV-1)*. Ur. l. RS, št. 17/11 (11. marec 2011).
41. Zavod RS za zaposlovanje. 2015. *Opis poklica: varnostnik*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/ncips/cips/opisi_poklicev/opis_poklica?Kljuc=1603&Filter= (16. marec 2015).
42. Zbornica za razvoj slovenskega zasebnega varovanja. 2015. *Slovar pojmov*. Dostopno prek: <http://www.zrszv.si/index.php/za-drzavljanje/razumljiva-razlaga-osnovnih-pojmov> (16. marec 2015).
43. Zurnal24.si. 2014a. *Sramotni derbi: ubogi zmaji padli sredi incidentov*. Dostopno prek: <http://www.zurnal24.si/prva-liga-telekom-slovenije-prestavljeni-derbi-v-stozicah-olimpija-maribor-po-povratku-iz-seville-vrsic-proti-dragonsom-kosanovic-mitrovic-zahovic-simundza-clanek-225079> (25. maj 2015).

44. --- 2014b. *Nogomet – NK Olimpija in NK Maribor*. Dostopno prek:
http://images0.zurnal24.si/slika-_original-1393779318-1025328.jpg (28. maj 2015).
45. --- 2014c. *Nogomet – NK Olimpija in NK Maribor*. Dostopno prek:
http://images0.zurnal24.si/slika-_original-1393778433-1025330.jpg (28. maj 2015).

PRILOGE

PRILOGA A: NOGOMET – NK OLIMPIJA IN NK MARIBOR

Vir: Zurnal24.si (2014b).

Vir: Zurnal24.si (2014c).

PRILOGA B: PROTESTI

Vir: Siol.net (2010a).

Vir: Had.si (2010).

PRILOGA C: ZORAN PREDIN UDARI SODNIKA

Vir: Siol.net (2014c).

Vir: Siol.net (2014d).